

Oplegvel Collegebesluit

Portefeuille C. van Velzen
Auteur Dhr. P.C. de Kruijf
Telefoon 5113045 E-mail: pdekruijf@haarlem.nl
CS/CC Reg.nr. 2010/89791
GEEN bijlagen kopiëren
B & W-vergadering van 27 april 2010

Onderwerp

Definitieve vaststelling jaarverslag 2009 en reactie op verslag van bevindingen E&Y

DOEL: Besluiten

Het is een bevoegdheid van het om te besluiten om het jaarsverslag 2009 aan de raad ter vaststelling voor te leggen. In opdracht van de raad controleert Ernst & Young de jaarrekening van de gemeente. De resultaten van het onderzoek worden in een zogenaamd rapport van bevindingen aan de raad gepresenteerd. De Rekenkamercommissie betreft dit verslag bij haar eigen onderzoek naar de jaarrekening. In dat kader ontvangt de commissie ook de reactie van het college op het verslag van de accountant. De reactie van het college zal gelijktijdig met het accountantsrapport en het jaarverslag op 7 mei worden gepubliceerd.

B&W

1. Het college stelt de raad voor om het jaarverslag (inclusief de jaarrekening) 2009 vast te stellen.
2. Het college stelt de raad voor om in te stemmen met het in bijlage 5.6 opgenomen overzicht Single information / single audit en de toelichting daarop en dit overzicht na vaststelling van het jaarverslag aan te bieden aan de staatssecretaris van BZK.
3. Het college neemt kennis van het voorlopige verslag van bevindingen van Ernst&Young over de jaarrekening 2009 en stemt in met de reactie op het verslag van bevindingen.
4. Het college zendt de reactie naar de Rekenkamercommissie ten behoeve van haar onderzoek van de jaarrekening 2009.
5. Het besluit heeft geen financiële consequenties.
6. Het college stelt de bevestiging bij de jaarrekening 2009 vast.
7. Communicatieparagraaf: het jaarverslag 2009, het verslag van bevindingen van Ernst&Young en de reactie op het verslag van bevindingen wordt op 7 mei samen gepubliceerd.
8. Het college stuurt dit voorstel naar de gemeenteraad, nadat de commissie Bestuur hierover een advies heeft uitgebracht.

Collegebesluit

Onderwerp: Definitieve vaststelling jaarverslag 2009 en reactie op verslag van bevindingen E&Y

Reg. Nummer: 2010/89791

1. Inleiding

Op 6 april is al ingestemd met het jaarverslag en de bestemming van het rekeningresultaat, dat onder alle collegeleden is verspreid. Omdat nu de controle ook formeel is afgerond evenals de kwantificering van de onzekerheden bij de eindafrekening van de GSB middelen, kan de definitieve vaststelling van het jaarverslag plaatsvinden. De toelichting op deze zogenoemde SiSa-bijlage is als bijlage bijgevoegd.

Ernst&Young wacht nog met het definitief uitbrengen van het rapport van bevindingen. Verwacht wordt dat zeer binnenkort vanuit het ministerie van WWI een rekensystematiek bekend gemaakt wordt op welke wijze gelden naar indicatoren worden toegerekend en daarmee ook inzichtelijk wordt op welke wijze “onzekerheden” gekwantificeerd dienen te worden in het kader van de eindafrekening van het Grotestedenbeleid (GSBIII) over de periode 2005 t/m 2009. Op dit moment is hiervoor een rekensystematiek van Ernst&Young aangehouden. Het behoeft geen betoog dat deze afrekening veel tijd en energie heeft gekost en als er nu nog nadere richtlijnen komen die betrekking hebben op de verantwoording van de GSBIII-middelen dit eigenlijk veel te laat wordt gecommuniceerd.

De reactie van het college op het verslag is dan ook gebaseerd op de concept-versie die door Ernst&Young eerder is toegelicht aan de directie en de portefeuillehouder.

2. Besluitpunten college

1. Het college stelt de raad voor om het jaarverslag (inclusief de jaarrekening) 2009 vast te stellen.
2. Het college stelt de raad voor om in te stemmen met het in bijlage 5.6 opgenomen overzicht Single information / single audit en de toelichting daarop en dit overzicht na vaststelling van het jaarverslag aan te bieden aan de staatssecretaris van BZK.
3. Het college neemt kennis van het voorlopige verslag van bevindingen van Ernst&Young over de jaarrekening 2009 en stemt in met de reactie op dit verslag.
4. Het college zendt de reactie naar de Rekenkamercommissie ten behoeve van haar onderzoek van de jaarrekening 2009.
5. Het besluit heeft geen financiële consequenties.
6. Het college stelt de bevestiging bij de jaarrekening 2009 vast.
7. Communicatieparagraaf: het jaarverslag 2009, het verslag van bevindingen van ernst&Young en de reactie op het verslag van bevindingen wordt op 7 mei samen gepubliceerd.
8. Het college stuurt dit voorstel naar de gemeenteraad, nadat de commissie Bestuur hierover een advies heeft uitgebracht.

3. Beoogd resultaat

Het definitief vaststellen van het jaarverslag 2009 en de reactie op het verslag van bevindingen van Ernst&Young, waardoor het jaarverslag kan worden gepubliceerd

en de reactie op het verslag ter kennis kan worden gebracht aan de Rekenkamercommissie.

4. Argumenten

In het voorstel van 6 april zijn de argumenten inzake het jaarverslag 2009 weergegeven. De argumenten met betrekking tot het verslag van bevindingen van Ernst&Young zijn bijgaand afzonderlijk weergegeven.

5. Kanttekeningen

Ernst&Young wijst er op dat deze week nog een notitie zal verschijnen van het ministerie van WWI inzake de wijze van berekening van de onzekerheden in €'s, indien de prestaties – in het kader van de eindafrekening van de GSB-middelen – niet zijn gehaald en/of de deugdelijke totstandkoming niet kan worden vastgesteld. De strekking van deze notitie zou nog invloed kunnen zijn op de wijze waarop wij de prestaties en onzekerheden hebben toegelicht in de toelichting bij de SiSa-bijlage.

6. Uitvoering

De uitvoering van de aanbevelingen worden betrokken bij de zogenaamde maandafsluitingen, bij de interne controle en de verbijzonderde interne controle. In de nog in te stellen werkgroep financiële bedrijfsvoering zullen verbeterpunten worden besproken en de voortgang van de uitvoering worden getoetst

7. Bijlagen

- Het verslag van bevindingen 2009 voor de raad
- De reactie van het college op het rapport van bevindingen
- De bevestiging bij de jaarrekening 2009

Het college van burgemeester en wethouders

de secretaris

de burgemeester

Gemeente Haarlem Uitkomsten controle jaarrekening 2009

Verslag van bevindingen voor de Raad

Aan de Raad van de
gemeente Haarlem
Postbus 511
2003 PB HAARLEM

Amsterdam, 29 april 2010

BM/sw/10.0300

Geachte Leden van de Raad,

In het kader van de aan ons verstrekte opdracht tot controle van de jaarrekening van de gemeente Haarlem, brengen wij u hiermee verslag uit omtrent onze bevindingen en aanbevelingen betreffende de controle van de jaarrekening 2009. Wij hebben een afschrift van dit verslag verstrekt aan het College van Burgemeester en Wethouders.

Dit verslag sluit aan op de afspraken die wij met u hebben gemaakt en die wij hebben vastgelegd in onze opdrachtbevestiging d.d. 23 september 2009. Onze bevindingen en aanbevelingen hebben wij in concept besproken met en toegelicht aan de portefeuillehouder financiën, de concerncontroller, het hoofd Financieel Beheer en de algemeen directeur d.d. 2 april 2010, 6 april 2010 en 13 april 2010.

Dit verslag gaat in op onze controle, de reikwijdte van onze opdracht, onze accountantsverklaring en onze belangrijkste controlebevindingen. Dit rapport bevat onze mededelingen uit hoofde van onze rol als controlerend accountant aan de Raad, voor zover noodzakelijk geacht.

De onderwerpen die in dit verslag aan de orde komen hebben onderdeel uitgemaakt van onze overwegingen bij de bepaling van de aard, het tijdstip van uitvoering en de diepgang van de controlemaatregelen die zijn toegepast bij de uitvoering van de controle van de jaarrekening. De in dit verslag opgenomen bevindingen doen geen afbreuk aan ons oordeel over de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening 2009.

Wij wijzen u er op dat een accountantsverslag van nature kritisch van aard is, omdat deze zich richt op te verbeteren aspecten. Sterke punten van uw organisatie komen daarom niet aan de orde.

In onze rapportage naar aanleiding van de tussentijdse controle d.d. 16 november 2009, gericht aan de directie hebben wij de belangrijkste uitkomsten van onze beoordeling van de inrichting en het functioneren van de besturing en beheersing en van de bedrijfsprocessen vastgelegd. Een afschrift van deze rapportage hebben wij verstrekt aan het College. Tevens hebben wij onze bevindingen naar aanleiding van de tussentijdse controle inclusief de meegegeven aandachtspunten gepresenteerd aan de Audit Commissie d.d. 2 december 2009.

In het hoofdstuk 'Bestuurlijke samenvatting' is een korte samenvatting opgenomen van de bevindingen naar aanleiding van de tussentijdse controle.

Wij stellen het op prijs bijgevoegd verslag nader aan u toe te lichten of eventuele vragen hierover van u te beantwoorden.

Wij danken u voor de plezierige samenwerking in het afgelopen jaar.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'M.J.A. van Veen'.

mw. M.J.A. van Veen RA
Senior manager

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'B. Minks'.

B. Minks RA
Director

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'R. Ellermeijer'.

R. Ellermeijer RA
Partner

Inhoudsopgave

1	Bestuurlijke samenvatting	1
1.1	Accountantsverklaring bij de jaarrekening 2009	1
1.2	Niet gecorrigeerde controleverschillen	1
1.3	Het resultaat over 2009 en de financiële positie per 31 december 2009	4
1.4	De informatiewaarde van de jaarstukken 2009	5
1.5	Samenvatting bevindingen tussentijdse controle 2009 en follow-up	5
2	Onze controleaanpak	8
2.1	Onze controleaanpak in het kort	8
2.2	Reikwijdte van de opdracht en uw aandachtspunten	8
2.3	Controle van de getrouwheid	8
2.4	Controle van de rechtmatigheid	8
2.5	Gehanteerde goedkeurings- en rapporteringstoleranties	9
2.6	Single information en Single audit (SiSa)	9
3	Analyse resultaat 2009 en ontwikkeling financiële positie per jaareinde 2009	10
3.1	Analyse resultaat	10
3.2	Financiële positie per jaareinde 2009	12
3.3	Weerstandvermogen	13
3.4	Solvabiliteit	14
4	De belangrijkste bevindingen in het kader van de controle van de jaarrekening	16
4.1	Totstandkoming van de jaarstukken 2009	16
4.2	Informatiewaarde van de jaarrekening	17
4.3	Aandachtspunten Audit Commissie	17
4.4	Getrouwheid	19
4.5	Rechtmatigheid	26
4.6	Naleving van de verslaggevingsregels	28
4.7	Single information en Single audit	29
5	Bevindingen in het kader van de bedrijfsvoering	33
5.1	Bestuurlijke samenvatting managementletter	33
6	Informatie uit hoofde van onze functie als controlerend accountant	37
Bijlagen		
1	Overzicht ongecorrigeerde controleverschillen jaarrekening 2008	41
2	Bevindingen SiSa-bijlage	42

2009
Uitkomsten controle

1 Bestuurlijke samenvatting

In dit hoofdstuk geven wij kort weer onze bestuurlijk belangrijkste conclusies naar aanleiding van de door ons uitgevoerde controle van de jaarrekening 2009. In paragraaf 1.5 van dit hoofdstuk zijn de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen opgenomen van de uitgevoerde tussentijdse controle 2009.

1.1 Accountantsverklaring bij de jaarrekening 2009

Wij hebben het College van Burgemeester en Wethouders van uw gemeente gemachtigd onze accountantsverklaring d.d. 27 april 2010 bij de jaarrekening 2009 van uw gemeente op te nemen. Onze oordelen zoals opgenomen in deze accountantsverklaring zijn als volgt:

Oordeel over de getrouwheid	goedkeurend
Oordeel over de rechtmatigheid	goedkeurend

Hierbij zijn wij ervan uitgegaan dat de Raad de nu overlegde jaarrekening ongewijzigd vaststelt. Indien er nog wijzigingen worden aangebracht in de definitieve vorm van de jaarrekening dienen wij deze te beoordelen alvorens onze accountantsverklaring hierbij mag worden opgenomen.

De goedkeurende strekking van de accountantsverklaring voor zowel het getrouwheids- als het rechtmatigheidsoordeel betekent dat de jaarrekening met een redelijke mate van zekerheid geen fouten of onzekerheden bevat die in totaliteit de voor de jaarrekeningcontrole gehanteerde goedkeuringstolerantie overschrijden.

Uit hoofde van onze controletaak hebben wij de financiële gegevens zoals opgenomen in de jaarrekening en de verplichte bijlagen bij de jaarrekening, gecontroleerd.

De in het jaarverslag opgenomen beleidsgegevens, prestatiegegevens en de toelichtingen daarop, hebben wij niet gecontroleerd. In het kader van onze opdracht hebben wij deze gegevens alleen getoetst op tegenstrijdigheden met de in de jaarrekening opgenomen informatie.

1.2 Niet gecorrigeerde controleverschillen

Bij de oordeelsvorming over de jaarrekening speelt de in paragraaf 2.5 vermelde goedkeuringstolerantie een belangrijke rol. De goedkeuringstolerantie is een kwantitatief criterium. Als de goedkeuringstolerantie niet wordt overschreden, wordt in beginsel een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven. Concreet betekent dit dat er sprake kan zijn van controleverschillen (fouten en onzekerheden), zonder dat dit van invloed is op ons oordeel ten aanzien van de jaarrekening als geheel.

Onderstaand hebben wij een samenvattend overzicht opgenomen met de door ons geconstateerde ongecorrigeerde controleverschillen op het gebied van getrouwheid en rechtmatigheid. In dit overzicht is de kritische grens voor fouten (0,5% van de totale lasten: € 2.330.000) aangegeven met de doorgetrokken lijn. De kritische grens voor onzekerheden (3% van de totale lasten: € 13.980.000) is aangegeven met de stippellijn.

Fouten en onzekerheden ter zake van de getrouwheid zijn eveneens fouten en onzekerheden op het gebied van de rechtmatigheid. Hierbij worden positieve en negatieve verschillen afzonderlijk bij de vorming van het rechtmatigheidsoordeel betrokken.

De niet gecorrigeerde controleverschillen zijn gespecificeerd opgenomen in bijlage 1 bij dit verslag. Een nadere uiteenzetting van de controleverschillen is opgenomen in hoofdstuk 4 van deze rapportage. Het College heeft ons schriftelijk medegedeeld van mening te zijn dat het effect van de door ons vastgestelde en niet in de jaarrekening 2009 gecorrigeerde verschillen zowel individueel als gezamenlijk niet materieel is voor de jaarrekening als geheel. Wij kunnen met deze visie instemmen.

Uw gemeente is verplicht voor een aantal specifieke uitkeringen de verantwoordingsinformatie hieromtrent op te nemen in een bijlage bij de jaarrekening.

Uit de controle van deze bijlage zijn de volgende controleverschillen gebleken die per specifieke uitkering groter zijn dan de hieromtrent in het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten (BAPG)voorgeschreven rapporteringtolerantie voor Single information en Single audit:

- Onzekerheden met betrekking tot prestatie-indicatoren GSB III:
 - o Brede doeluitkering Sociaal, Integratie en Veiligheid (SIV) onzekerheid ten aanzien van verantwoorde prestatie-indicatoren: € 936.000
 - o Investering Stedelijke Vernieuwing (ISV) onzekerheid ten aanzien van verantwoorde prestatie-indicatoren: € 0,0 miljoen;
 - o Besluit subsidie stadseconomie GSBIII onzekerheid ten aanzien van verantwoorde prestatie-indicatoren: € 4.269.600 miljoen.

Voor een toelichting op de eindverantwoording GSB III - deugdelijke totstandkoming prestaties - zie volgende pagina.

- Fout omtrent de rechtmatigheid en getrouwheid van de bestedingen:
 - o Besluit Locatiegebonden Subsidies: fout ten aanzien van de getrouwe en rechtmatige bestedingen van € 400.000.
- Onzekerheden omtrent de rechtmatigheid en getrouwheid van de bestedingen:
 - o Brede doeluitkering Sociaal, Integratie en Veiligheid (SIV) BDU SIV; onzekerheid omtrent de rechtmatigheid en getrouwheid van de bestedingen tot een bedrag ad € 4.177.00;
 - o Participatiebudget onzekerheid omtrent de rechtmatigheid en getrouwheid van de bestedingen (ID-banen) tot een bedrag ad € 163.734;
 - o Participatiebudget onzekerheid omtrent de rechtmatigheid en getrouwheid van de bestedingen (Work-first) tot een bedrag ad € 1.092.000;
 - o Regeling Buurt, Onderwijs en sport onzekerheid omtrent de rechtmatigheid en getrouwheid van de bestedingen tot een bedrag ad € 600.000.

In de jaarrekening van de gemeente zijn met betrekking tot bovengenoemde specifieke uitkeringen baten verantwoord. Omdat de rechtmatigheid van de bestedingen nog niet is vastgesteld, is het nog onzeker of de gelden al dan niet terecht als baten zijn verantwoord.

In dit kader hebben wij voor de genoemde specifieke uitkeringen de gerelateerde baten als onzekerheid meegenomen bij de oordeelsvorming over de jaarrekening voor zowel de getrouwheid als rechtmatigheid.

Eindverantwoording GSB III - deugdelijke totstandkoming prestaties

De gemeente dient over de uitvoering van het grotestedenbeleid (GSBII) over de periode 2005 t/m 2009 de eindverantwoording in te dienen. De eindverantwoording vindt - naast verantwoording van de rechtmatige besteding - plaats door verantwoording van de resultaat-afspraken over de drie brede doeluitkeringen (BDU Sociaal, Integratie en Veiligheid, BDU Fysiek/ISV-2, BDU Economie).

De gemeente dient de deugdelijke totstandkoming van de verantwoorde GSB-prestaties vast te stellen. De accountant dient de deugdelijke totstandkoming daarvan te beoordelen. Door de gemeente is sinds de zomer 2009 hard gewerkt aan het verzamelen van feitelijke gegevens inzake de verrichte prestaties en informatie inzake de het kunnen vaststellen van de deugdelijke totstandkoming daarvan. Daarbij moet in ogenschouw worden genomen dat de verzameling van gegevens voor 55 prestaties dienden plaats te vinden bij niet alleen de gemeente, maar het merendeel bij uitvoerende/betrokken organisaties. De uitkomst van het proces is dat voor een deel van de verantwoorde prestaties de deugdelijke totstandkoming niet kon worden vastgesteld. Deels is dit onvermijdelijk omdat de meetbaarheid van de prestatie-indicatoren onvoldoende te beoordelen zijn en gegevens niet of onvoldoende zijn aangeleverd door derden-instellingen. Deels kan over de deugdelijke totstandkoming later in de tijd mogelijk nog zekerheid worden verkregen.

Indien er op het moment van opstellen van de jaarrekening 2009 voor de gemeente een onzekerheid over de deugdelijke totstandkoming van de prestaties bestaat, dient de gemeente deze onzekerheid in de toelichting op de SiSa-bijlage op te nemen. Daarbij dient een kwantificering van de onzekere prestaties plaats te vinden aan de gekoppelde rijksbijdrage.

De gemeente Haarlem heeft bij het opmaken van de jaarrekening de bestaande onzekerheden ten aanzien van de deugdelijkheid van de totstandkoming van de prestaties in kader GSB-III toegelicht in de toelichting op de SiSa-bijlage.

De onzekerheden zijn gekwantificeerd en bedragen vooralsnog tussen de € 5,205 miljoen. Dit bij een totale omvang van verkregen subsidies in de periode 2005 - 2009 van ca € 93,525 miljoen. De onzekerheid is door de gemeente toereikend toegelicht. In de accountants-verklaring hebben wij een (niet-verplichte) toelichtende paragraaf opgenomen, waarin wordt verwezen naar de toelichting die de gemeente geeft in de jaarrekening 2009 ten aanzien van de onzekerheid over de aan die prestaties gekoppelde rijksbijdrage.

De onzekerheden kunnen na het opstellen van de jaarrekening verder afnemen door het verzamelen van gegevens (veelal van derden) en de deugdelijke totstandkoming daarvan (alsnog) vast te stellen.

Daarnaast merken wij op dat de gemeente in bijlage 5.13 van het jaarverslag en in de toelichting op de SiSa-bijlage (Bijlage 5.7 van het jaarverslag) de afwijkingen tussen de afgesproken en gerealiseerde prestatie-afspraken heeft toegelicht. Op basis van deze informatie zal het Rijk bepalen in hoeverre het niet (deels) realiseren van de overeengekomen prestatie-afspraken (deels) is toe te rekenen aan de gemeente.

De uitkomst hiervan zal worden meegenomen bij de vaststelling van de rijksbijdrage en/of eventuele nadere verplichtingen en afspraken.

Een verdere toelichting is opgenomen in paragraaf 4.7.2. van dit verslag.

1.3 *Het resultaat over 2009 en de financiële positie per 31 december 2009*

Het saldo van baten en lasten over 2009 bedraagt € 10.574 voordelig en is als volgt samengesteld (x € 1.000).

	€
Het gerealiseerde resultaat vóór bestemming	40.153
Werkelijke toevoegingen aan reserves in 2009	(50.543)
Werkelijke onttrekkingen aan reserves in 2009	20.964
Saldo mutaties reserves 2009	(29.579)
Gerealiseerd resultaat na bestemming	<u>10.574</u>

Ten opzichte van de door u vastgestelde herziene begroting betekent dit een overschot van € 7,5 miljoen. Ten opzichte van de realisatie 2008 betekent dit een hoger voordelig saldo van € 3,7 miljoen.

Het totaal van de reserves volgens de balans per jaareinde 2009 bedraagt € 114,0 miljoen, hetgeen een toename betekent van ongeveer € 35,8 miljoen ten opzichte van jaareinde 2008. Het eigen vermogen bestaat voor € 43,5 miljoen (2008: € 28,0 miljoen) uit Algemene Reserves en € 70,5 miljoen (2008: € 50,2 miljoen) uit bestemmingsreserves.

De solvabiliteitspositie (de verhouding eigen vermogen gedeeld door het balanstotaal in %) van de gemeente Haarlem bedraagt circa 17,6% (2008: 12,8%). Wij merken op dat de stijging van dit percentage ten opzichte van 2008, is beïnvloed door een incidentele bate van circa € 9 miljoen uit de verkoop van de NUON-aandelen.

Haarlem heeft in vergelijking met andere gemeenten in Nederland een relatief lage solvabiliteit. Dit betekent dat de gemeente Haarlem ten opzichte van andere gemeenten met meer vreemd vermogen is gefinancierd en hierdoor relatief hoge rentelasten heeft.

Voor een goede beoordeling van de financiële positie en in dat kader het weerstandsvermogen is belangrijk om behalve de ontwikkelingen van de reservepositie ook het risicoprofiel van de gemeente Haarlem te beschouwen. Daarbij spelen een rol de risico's uit hoofde van grote projecten, de huidige economische ontwikkelingen en de wijzigingen in de wet- en regelgeving. De gemeente Haarlem heeft een risico inventarisatie opgesteld, waarbij de risico's systematisch in beeld zijn gebracht en beoordeeld. In dit kader zijn 66 risico's (2008: 61) geïnventariseerd met een maximale omvang van € 88,9 miljoen (2008 € 56,1 miljoen).

Op basis van een kans/impact analyse is intern de benodigde weerstandscapaciteit vastgesteld op € 35,5 miljoen (2008 16,7 miljoen).

Op basis van het weerstandsvermogen van de gemeente, rekening houdend met de totale reservepositie, het huidige financiële beleid, de uitkomsten van de risico inventarisatie en de ons beschikbare informatie achten wij de financiële positie van de gemeente voldoende.

1.4 De informatiewaarde van de jaarstukken 2009

1.4.1 Jaarverslag

Conform de hiervoor geldende voorschriften is door ons nagegaan of het jaarverslag de minimale wettelijke voorgeschreven informatie bevat en of de inhoud van dit verslag geen tegenstrijdigheden bevat met de door ons gecontroleerde jaarrekening. Op grond hiervan hebben wij vastgesteld dat de inhoud van het jaarverslag niet in strijd is met de jaarrekening.

1.4.2 Jaarrekening

Wij zijn van mening dat - gegeven de inrichting van de jaarrekening - deze een goed inzicht geeft in het gerealiseerde resultaat over het jaar 2009 en de financiële positie per 31 december 2009. Daarnaast wordt inzicht gegeven in de over- en onderschrijdingen die ten opzichte van de door uw Raad goedgekeurde programmabegroting hebben plaatsgevonden, alsmede de classificatie van de overschrijdingen van de lasten in het kader van de begrotingsrechtmatigheid in bijlage 5.7.

1.5 Samenvatting bevindingen tussentijdse controle 2009 en follow-up

In onze management letter, uitgebracht aan de directie d.d. 16 november 2009, hebben wij onze bevindingen uiteengezet welke voortvloeien uit de door ons uitgevoerde tussentijdse controle 2009. Bij deze controle hebben wij de opzet, het bestaan alsmede de werking van de administratieve organisatie op een aantal door ons noodzakelijk geachte punten onderzocht. De uitkomsten zijn op 2 december 2009 gepresenteerd en toegelicht in de audit commissie. In hoofdstuk 5 hebben wij een samenvatting opgenomen van onze bevindingen.

In de management letter hebben wij een aantal zaken opgenomen welke vóór de jaarrekeningcontrole 2009 opgepakt zouden moeten zijn.

Wij hebben geconstateerd dat door de organisatie de aanvullend te verrichten werkzaamheden in het kader van de controle van de jaarrekening 2009 over het algemeen op een goede manier zijn opgepakt en uitgewerkt. Zo zijn aanvullende (verbijzonderde) interne controlewerkzaamheden uitgevoerd en zijn aanvullende werkzaamheden uitgevoerd in het kader van SiSa.

In 2007 is een ontwikkelingstraject gestart gericht op de verbetering van prestatiegerichte sturing en control in de gemeente Haarlem. Dit traject kent een groeipad tot in 2009. De Visie op planning en control is in april 2007 vastgelegd. In deze visie zijn verbetermaatregelen opgenomen die onderverdeeld zijn naar de volgende pijlers: organisatie, processen, instrumenten en rollen en gedrag.

Over de afronding van de verbetermaatregelen wordt periodiek gerapporteerd. Laatstelijk is dat geschiedt in de kadernota. In de visie is een einddoel voor de gemeente vastgesteld waarin het bestuur en de organisatie beter in staat is systematisch te sturen en beheersen doordat:

- De processen van de organisatie inzichtelijk zijn voor de betrokkenen;
- De organisatie doelgericht, doelmatig en doeltreffend werkt aan de realisatie van beleidsdoelstellingen;
- De informatievoorziening aan management en bestuur over producten, inzet van middelen, maatschappelijke effecten relevant, inhoudelijk juist, volledig en op tijd is;
- De bestaande risico's (financieel, maatschappelijk en politiek) inzichtelijk zijn en voldoende worden beheerst door middel van een systeem van risicomanagement.

In de dienstjaren 2008 en 2009 zijn het merendeel van de voorgenomen verbeteracties geïmplementeerd. Wij constateren dat de gemeente Haarlem ook in 2009 belangrijke stappen heeft gezet voor de verbetering van de bedrijfsvoering waaronder:

- De verdere implementatie van uitgangspunten en doelstellingen van de herziene organisatie-opzet;
- Het opstellen van nadere kaders voor projectcontrol en -beheer;
- De verbetering van de managementinformatievoorziening door middel van Qlikview en het implementeren van afsluitprocedures ter waarborging van de betrouwbaarheid van de tussentijdse informatievoorzieningen en een tijdige totstandkoming van de jaarrekening over 2009;
- Het vastleggen van de AO/IC van de processen en het gestructureerd inventariseren en analyseren van de risico's van de gemeente;
- Het verder verbeteren van het zelfcontrolerend vermogen van de organisatie.

Daarnaast is door de directie een vervolgnota vastgesteld op de Nota 'Visie op planning & control 2007 - 2009', zijnde de 'Doorontwikkelnota 2010 - 2012', waarin nadere trajecten worden opgenomen voor de verdere ontwikkeling van planning en control in de gemeente Haarlem.

In algemene zin merken wij nog op dat het van belang is dat in een dynamische omgeving er continue aandacht van het management noodzakelijk zal zijn voor de bedrijfsvoering om te waarborgen dat de organisatie in control blijft. Daarbij blijft het - tijdig - inspelen van de organisatie op ontwikkelingen van belang.

Gezien het korte tijdsbestek tussen de management letter en de controle van de jaarrekening zullen wij u nader informeren over de voortgang van de opvolging in onze bestuursrapportage naar aanleiding van onze tussentijdse controle 2009.

1.5.1 Bestuurlijke aandachtspunten

Door de Audit Commissie zijn aan ons aandachtspunten meegegeven voor de controle. Over de uitkomsten hiervan hebben wij u gerapporteerd in onze management letter d.d. 16 november 2009, hoofdstuk 2 en de presentatie in de audit commissie d.d. 2 december 2009.

In onderstaande tabel hebben wij de huidige stand van zaken weergegeven.

<i>Aandachtspunt</i>	<i>Stand van Zaken</i>	<i>Verwijzing</i>
Projectbeheer en -control	Aanbeveling is opgepakt. Ten behoeve van de jaarrekening heeft een adequate (knelpunten) analyse van de projecten plaatsgevonden. In 2010 zullen verdere verbeteringen worden doorgevoerd.	Zie hoofdstuk 2 managementletter
AO/IB Parkeergelden Parkeren, kwetsbaarheid van de organisatie in relatie tot fraude aspecten	Aanbeveling is onderhanden. Er wordt gewerkt aan een nadere aanscherping van de interne procedures voor wat betreft de controle op de volledigheid van de opbrengsten.	Zie hoofdstuk 2 managementletter en § 4.3.1 van dit verslag
SiSa: inbedding van de SiSa in de interne organisatie en verantwoording omtrent realisatie prestatie indicatoren GSB III	Aanbeveling verdient nog nadere aandacht. Het is van belang dat de uit te voeren VIC en IC werkzaamheden in het kader van SiSa worden geïntegreerd in het werkplan VIC respectievelijk de IC plannen van de hoofdafdelingen. De deugdelijke totstandkoming van de prestatie indicatoren in kader eindverantwoording GSB III verdient gezien de bestaande onzekerheden ten tijde van het opstellen van de jaarrekening nog de nodige aandacht.	Zie hoofdstuk 2 managementletter en § 4.7 van dit verslag
De stand van zaken met betrekking tot het zelfcontrolerend vermogen waaronder de opzet en uitvoeringen van zowel de IC plannen als het VIC plan	Wij zijn van mening dat de gemeente Haarlem op een gestructureerde wijze werkt aan de verbetering van het zelfcontrolerend vermogen. Aanbeveling verdient nog nadere aandacht, waarbij men name sterke aandacht noodzakelijk is voor het proces en de interne controle bij de samenstelling van de jaarrekening noodzakelijk is.	Zie hoofdstuk 2 en 3 van de managementletter en § 4.3.2 van dit verslag
Naleving en implementatie van de nota verbonden partijen	Aanbeveling is onderhanden.	Zie hoofdstuk 2 managementletter

2 Onze controleaanpak

2.1 Onze controleaanpak in het kort

Onze controle is verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het BAG. Onze controleaanpak is onder andere gericht op het in kaart brengen van de voor de jaarrekening van belang zijnde risico's. De planning en uitvoering van onze controle en de daaraan gerelateerde advieswerkzaamheden zijn gericht op het afgeven van een accountantsverklaring bij de jaarrekening 2009.

Voorts beoordelen wij of de jaarrekening voldoet aan de eisen gesteld in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Het jaarverslag toetsen wij marginaal op tegenstrijdigheden met de jaarrekening.

2.2 Reikwijdte van de opdracht en uw aandachtspunten

Onze controleaanpak richt zich zowel op het getrouwe beeld van de baten en lasten over 2008 en van de financiële positie per 31 december 2009 als op de financiële rechtmatigheid van die baten en lasten én van de balansmutaties in de jaarrekening 2009.

De reikwijdte van de opdracht tot controle van de jaarrekening 2009 is vastgelegd in het raadsbesluit 2009/186927 d.d. 5 november 2009. Deze is uitgangspunt geweest voor de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden met betrekking tot de jaarrekening 2009.

2.3 Controle van de getrouwheid

De controle van de getrouwheid van de jaarrekening heeft tot doel vast te stellen dat de in de jaarrekening opgenomen financiële informatie een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid. Bij deze controle maken wij gebruik van de bij uw gemeente ingebouwde controles in de uitvoeringsprocessen en gaan wij na in welke mate gesteund kan worden op de interne organisatie. Wij stellen dus vooral vast dat de gemeente zelf de processen adequaat beheerst en daardoor betrouwbare financiële informatie tot stand kan brengen. In de afrondende controlefase gaan wij na of de door uw gemeente opgestelde conceptjaarrekening juist is afgeleid uit de financiële administratie en stellen wij vast of deze voldoende inzicht biedt en ook verder voldoet aan de in wet- en regelgeving gestelde eisen.

Gezien de aard van de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden, die zijn gebaseerd op de door uw Raad aan ons verstrekte opdracht en de daarbij te hanteren goedkeuringstolerantie, kan deze controle nooit de absolute zekerheid geven dat er geen materiële onjuistheden in de jaarrekening voorkomen. In onze accountantsverklaring geven wij dit weer met de woorden 'redelijke mate van zekerheid'.

2.4 Controle van de rechtmatigheid

De controle van de rechtmatigheid richt zich op de naleving van relevante wet- en regelgeving. Hierbij richt onze controle zich op die onderwerpen waarbij het niet naleven van de interne (besluiten Raad) en externe wet- en regelgeving direct financiële consequenties heeft voor de jaarrekening. Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant.

In overeenstemming met de opdracht van de Raad, nader vastgelegd in het raadsbesluit 2009/186927, hebben wij de rechtmatigheidscontrole uitgevoerd.

Hierbij hebben wij als uitgangspunt het door de Raad op 5 november 2009 vastgestelde normenkader gehanteerd voor de wet- en (gemeentespecifieke) regelgeving die voor uw gemeente van toepassing is.

Wij toetsen, op basis van risicoanalyse, overigens primair of de organisatie voldoende maatregelen heeft getroffen om de naleving van wet- en regelgeving te waarborgen. Dit houdt in dat wij niet zelfstandig alle wet- en regelgeving in detail beoordelen op de mogelijkheid van het zich voordoen van (juridische en financiële) risico's. Wij maken hiervoor gebruik van de door uw gemeente uitgevoerde werkzaamheden met betrekking tot het rechtmatigheidsbeheer.

2.5 Gehanteerde goedkeurings- en rapporteringstoleranties

Op grond van het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten stelt de Raad de goedkeuringstolerantie vast die de accountant bij zijn jaarrekeningcontrole dient te hanteren. U heeft ons voor het boekjaar 2009 opgedragen om bij onze oordeelsvorming uit te gaan van de hierna vermelde goedkeuringstolerantie:

Goedkeuringstolerantie	Goedkeurend	Beperking	Oordeelonthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	$\leq 0,5\%$	$>0,5\% < 3\%$	-	$\geq 3\%$
Onzekerheden in de controle (% lasten)	$\leq 3\%$	$>3\% < 10\%$	$\geq 10\%$	-

Op basis van de jaarrekening 2009 van uw gemeente betekenen bovengenoemde percentages dat een totaalbedrag aan fouten in de jaarrekening van ongeveer € 2.330.000 en een totaal van onzekerheden van ongeveer € 13.980.000 de goedkeurende strekking van de accountantsverklaring niet zullen aantasten.

Voor het al dan niet opnemen van bevindingen in het verslag van bevindingen zijn wij met u een rapporteringstolerantie overeengekomen van € 200.000. Dit betekent dat, uitgaande bij de controle van de jaarrekening 2009 van een goedkeuringstolerantie van € 2.330.000, alle hierbij door ons geconstateerde fouten of zekerheden groter of gelijk aan € 200.000 in dit verslag van bevindingen zijn opgenomen.

2.6 Single information en Single audit (SiSa)

Uw gemeente is op grond van wettelijk voorschrift verplicht de verantwoordingsinformatie voor de met name benoemde specifieke uitkeringen hieromtrent op te nemen in een bijlage bij de jaarrekening op basis van een door het Ministerie van Bzk voorgeschreven model. Bij de controle van deze bijlage betrekken wij de door het Ministerie van Bzk hiervoor gegeven aanwijzingen (Circulaire Single Information Single Audit 2009, waarin onder andere opgenomen de Nota verwachtingen accountantscontrole 2009). De hierbij geconstateerde fouten en onzekerheden dienen op grond van het BAPG in het verslag van bevindingen te worden opgenomen indien de navolgende rapporteringstolerantie per specifieke uitkering wordt overschreden:

- € 10.000 indien de omvangbasis kleiner dan of gelijk aan € 100.000 zijn;
- 10% indien de omvangbasis groter dan € 100.000 en kleiner of gelijk aan € 1.000.000 zijn;
- € 100.000 in dien de omvangbasis groter dan € 1.000.000 zijn.

In paragraaf 4.7 en bijlage 2 van dit verslag rapporteren wij hierover.

3 Analyse resultaat 2009 en ontwikkeling financiële positie per jaareinde 2009

3.1 Analyse resultaat

Het saldo van baten en lasten over het jaar 2009 bedraagt € 10,6 miljoen voordelig (geraamd saldo volgens de herziene begroting € 3,0 miljoen voordelig). Dit is het saldo na verwerking van de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

Het resultaat over 2009 ten opzichte van de gewijzigde begroting kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1.000	Gewijzigde begroting	Rekening 2009	Afwijking
Totale lasten	436.756	465.326	(28.570)
Totale baten	455.862	505.479	49.617
Resultaat vóór bestemming	19.106	40.153	21.047
Mutaties in reserves	(16.074)	(29.579)	(13.505)
Resultaat na bestemming	3.032	10.574	7.542

Uit bovenstaande opstelling blijken zowel vóór als na bestemming in absolute bedragen sprake is van grote afwijkingen ten opzichte van de gewijzigde begroting, voortkomend uit zowel grote voor- als nadelen. In de programmarekening zijn de afwijkingen toegelicht, waarnaar wij dan ook verwijzen. Voor een analyse op hoofdlijnen van het resultaat na bestemming ten opzichte van de begroting (na wijziging) verwijzen wij naar paragraaf 1.3 en bijlage 5.2 van het jaarverslag.

Met de toelichting op de programmarekening verantwoordt het College zich over het wel of niet rechtmatig zijn van de begrotingsoverschrijdingen. Door het platform rechtmatigheid is hiervoor als hulpmiddel een classificatie opgesteld. Deze classificatie bij is de toelichting op de programma's gehanteerd.

De afwijkingen ten opzichte van de herziene begroting zijn aanzienlijk: zowel voor de baten als de lasten. Mede in het kader van het rechtmatigheidsbeheer (begrotingscriterium) adviseren wij u op dit punt het begrotingbeheer verder te verbeteren.

Daarnaast zijn verdere verbeteringen noodzakelijk door de kwaliteit van het budgetbeheer te verhogen. Met name bij het jaarrekeningtraject blijkt dat nog veel mutaties plaatsvinden in relatie tot voorzieningen, reserves en nog te betalen, die bij een adequaat budgetbeheer in de loop van het jaar zouden kunnen plaatsvinden. De gemeente heeft overigens duidelijke richtlijnen vastgelegd voor het budgetbeheer en het jaarrekeningtraject. Het is van belang dat de wijze waarop met deze interne regels wordt omgegaan (rollen en gedrag) wordt verbeterd.

In 2009 heeft de organisatie een aanzet gemaakt met de verdere verbetering van het budgetbeheer. Het jaar 2009 heeft in het teken gestaan van het verbeteren van de management- en stuurinformatie. Zo is onder meer Qlikview in de organisatie geïmplementeerd. Qlikview genereert vanuit het financiële systeem (GFS one world) management- en stuurinformatie aan directie, management en budgethouders.

Door middel van Qlikview zijn actuele financiële gegevens en personele gegevens direct beschikbaar, waardoor in opzet tijdig kan worden bijgestuurd.

Met een beter uitgevoerd budgetbeheer op basis van de bestaande regelgeving kan het voorspellend vermogen van het eindresultaat in Berap I en II worden verhoogd.

Het verdient aanbeveling het systeem van budgetbewaking zodanig in te richten dat het hierbij gehanteerde cijfermateriaal op een zo objectief mogelijke wijze gebruikt kan worden voor het tussentijds maken van betrouwbare schattingen van het verwachte resultaat. Tussentijdse toetsing op de naleving van de verslaggevingregels is in dit kader van belang.

3.1.1 Mutaties reserves

De mutaties in de reserves conform de exploitatierekening kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Begroting Na wijziging	Werkelijk
	€	€
Dotaties	34.773	50.543
Onttrekkingen	18.699	20.964
Per saldo dotatie	<u>16.074</u>	<u>29.579</u>

De hogere dotaties dan begroot hebben met name betrekking op:

- Het instellen van de bestemmingsreserves Precario (€ 2,1 miljoen, opleiding personeel € 1,9 miljoen, duurzame sportvoorzieningen € 0,3 miljoen) en de reserves voor onderhoud gemeentelijke monumenten € 0,7 miljoen, voor onderhoud impulsfietspaden € 0,3 miljoen en voor St. Nicolaasbrug € 0,3 miljoen, *totaal € 5,6 miljoen*. Uw Raad heeft bij de begroting 2009, kadernota en/of bestuursrapportage besloten tot het instellen van voorzieningen voor vorengenoemde onderdelen. In navolging van de geldende verslaggevingsregels (BBV) is met betrekking tot deze reserveringen geen sprake van een voorziening maar van een bestemmingsreserve. In de jaarrekening 2009 zijn deze door de Raad vastgestelde voorzieningen verantwoord als bestemmingsreserves. Wij kunnen ons verenigen met deze wijze van verantwoorden. Aangezien aan de reserveringen nadere raadsbesluiten ten grondslag liggen, hebben wij deze dotaties niet als begrotingsonrechtmatig geclassificeerd.
- Het instellen van bestemmingsreserves voor de projecten Verseon (€ 0,15 miljoen) en voeding A. Schweitzerschool (€ 0,15 miljoen), *totaal € 0,3 miljoen*. Uw Raad heeft bij de tweede bestuursrapportage 2008 besloten tot het instellen van voorzieningen voor deze projecten. In navolging van de geldende verslaggevingsregels, (BBV) is met betrekking tot deze reserveringen eveneens geen sprake van een voorziening maar van een bestemmingsreserve. In de jaarrekening 2009 zijn deze door de Raad vastgestelde voorzieningen verantwoord als bestemmingsreserves. Wij kunnen ons verenigen met deze wijze van verantwoorden. Aangezien aan de reserveringen nadere raadsbesluiten ten grondslag liggen, hebben wij deze dotaties niet als begrotingsonrechtmatig geclassificeerd.
- Het instellen van een bestemmingsreserve voor huisvesting onderwijs € 1,7 miljoen. De bestemmingsreserve is gevormd vanuit de vrijval van de voorziening doordecentralisatie huisvestinggelden onderwijs.

De oude regeling van de doordecentralisatiegelden huisvesting onderwijs met de schoolbesturen is geheel afgewikkeld, waardoor het restant van de voorziening kan vrijvallen. Inmiddels zijn reeds een aantal raadsbesluiten genomen voor de verbouw van een aantal schoolgebouwen, waaronder het Coornhert en het Teylercollege waarbij deze gelden als dekking in de kapitaallasten zijn vastgesteld. Op basis hiervan is het restant van de voorziening gedoteerd aan een nieuw ingestelde bestemmingsreserve. Wij kunnen ons verenigen met deze wijze van verantwoorden. Aangezien aan de reserveringen nadere raadsbesluiten ten grondslag liggen, hebben wij deze dotaties niet als begrotingsonrechtmatig geclassificeerd.

- De dotatie aan de reserve BTW-compensatiefonds - conform de door de Raad vastgestelde systematiek - in verband met verrekeningen BTW inzake Bon-route en WWB werkdeel 2007 totaal € 1,0 miljoen.
- Per saldo hogere dotatie aan de reserve Grondexploitatie, Reserve boven boekwaarde en Fonds Omslagwerken vanwege hogere baten vastgoed en grondexploitatie waardoor per saldo conform de door de Raad vastgestelde systematiek meer is gedoteerd aan de betreffende reserves € 6,4 miljoen.
- Per saldo een hogere dotatie aan overige reserves, conform de door de Raad geautoriseerde systematiek van € 0,8 miljoen.

De hogere onttrekkingen zijn het gevolg van:

- Hogere onttrekking aan de reserve Grondexploitatie in verband met aanvullende vorming voorziening toekomstige verliezen € 1,0 miljoen;
- Hogere onttrekking aan de reserve Bouw VMBO scholen € 1,238 miljoen in verband met dotatie aan de voorziening Badmintonpad;
- Hogere onttrekking aan de reserve Rotonde Raaksbruggen ad € 142.000.

3.2 Financiële positie per jaareinde 2009

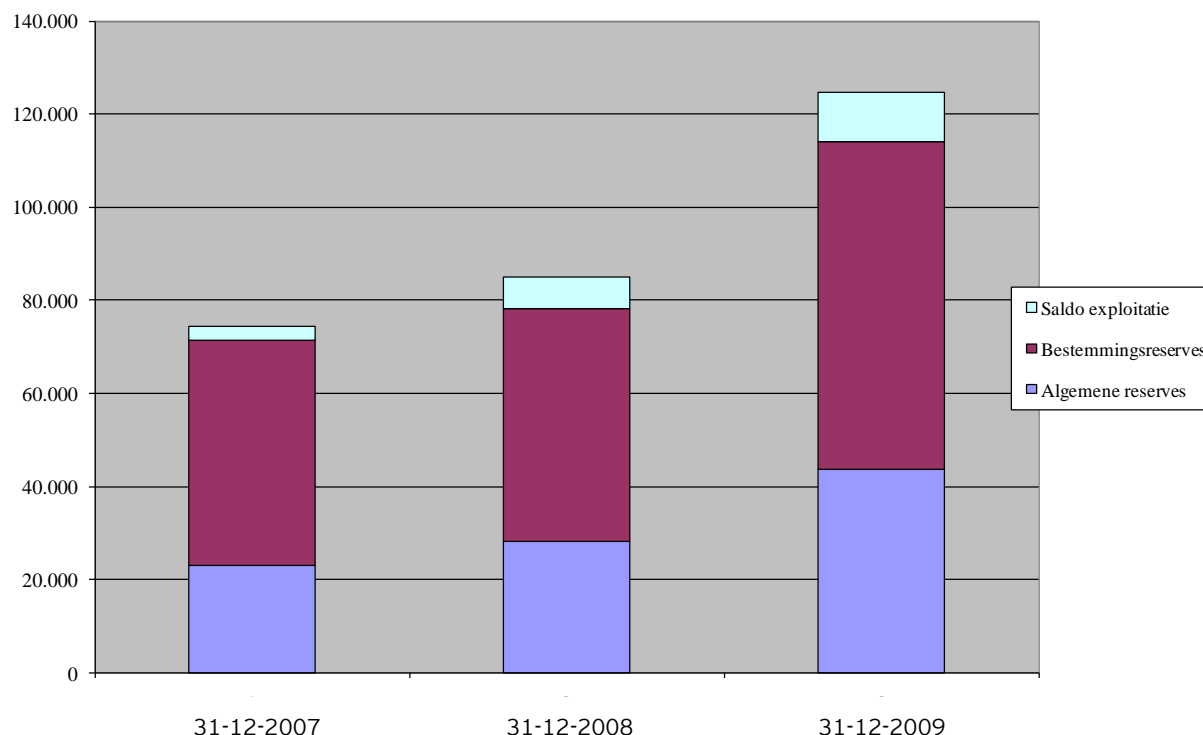
Het eigen vermogen bedraagt per jaareinde 2009 volgens de jaarrekening, exclusief het resultaat na bestemming € 114,0 miljoen en heeft zich gedurende 2009 als volgt ontwikkeld:

Bedrag x €1.000	Algemene reserve	Bestemmings-reserves	Totaal
	€	€	€
Saldo 1 januari 2009	28.048	50.147	78.195
Resultaatbestemming 2008		6.847	6.847
Totaal dotaties 2009 ten laste van resultaat	20.573	29.719	50.292
Totaal onttrekkingen 2009 ten gunste van resultaat	5.087	16.221	21.308
Saldo per jaareinde 2009	43.534	70.492	114.026

Het totaal aan dotaties en onttrekkingen zoals vermeld in de toelichting op de balans wijkt af van de dotaties en onttrekkingen volgens de exploitatie. Dit verschil (€252.000 dotaties en € 344.000 aan onttrekkingen) heeft betrekking op de bestemmingsreserve OPO. Deze is vanwege de ontvlechting van het onderwijs overgedragen.

Uit vorenvermeld overzicht blijkt onder ander dat per saldo reeds € 29,6 miljoen gedurende 2009 is gedoteerd aan de reserves. In de begroting na wijziging werd per saldo uitgegaan van een dotatie aan de reserves van € 16,1 miljoen. De financiële positie is dus verder versterkt ten opzichte van de begroting na wijzigingen.

Het eigen vermogen laat het volgende verloop zien (x € 1.000):

Zoals uit bovenstaande grafiek is af te lezen is zichtbaar dat het afgelopen jaar de vermogenspositie van de gemeente Haarlem is toegenomen.

Dit is het gevolg van de ingezette bezuinigingen de afgelopen jaren welke ten doel hadden de vermogenspositie te verbeteren en de opbrengsten uit de verkoop van de aandelen NUON € 9,0 miljoen.

3.3 Weerstandsvermogen

In het jaarverslag is onder andere de paragraaf 'weerstandsvormogen' opgenomen, welke informatie bevat over de weerstandscapaciteit, de risico's en het beleid dat hieromtrent gedurende 2009 is gevoerd. Voorzover wij hebben kunnen nagaan geeft de hierin opgenomen informatie een goed beeld van de ontwikkeling van het weerstandsvermogen gedurende 2009.

De raad heeft in 2008 de herziene nota reserves en voorzieningen vastgesteld. In de nota is vastgelegd dat de gemeente Haarlem een weerstandsvermogen nastreeft dat ten minste voldoende is.

De gemeente Haarlem heeft in het kader van het samenstellen van de jaarrekening 2009 een herziene risico inventarisatie opgesteld, waarbij de risico's systematisch in beeld zijn gebracht en beoordeeld. In dit kader zijn 66 risico's (jaarrekening 2008:61 risico's) geïnventariseerd met een maximale omvang van € 88,9 miljoen (2008: € 56,1 miljoen). Op basis van een kans/impact analyse is intern de benodigde weerstandscapaciteit vastgesteld op € 35,5 miljoen (2008: € 16,7 miljoen). De toename van de benodigde weerstandscapaciteit ten opzichte van 2008 wordt met name veroorzaakt door de verwachte rijksbezuinigingen.

De algemene reserve bedraagt per 31 december 2009 € 43,5 miljoen. De ratio weerstandsvermogen bedraagt (beschikbare weerstandscapaciteit € 43,5 miljoen/ benodigde weerstandscapaciteit € 35,5 miljoen): 1,23.

Op basis van het weerstandsvermogen van de gemeente, rekening houdend met de totale reservepositie, het huidige financiële beleid, de uitkomsten van de risico inventarisatie en de ons beschikbare informatie achten wij de financiële positie van de gemeente voldoende.

Met betrekking tot het weerstandsvermogen en de risico's hebben wij de navolgende opmerkingen:

Nota reserves en voorzieningen

De nota reserves en voorzieningen dateert uit begin 2008. Uit de nota blijkt dat voor een aantal bestemmingsreserves en voorzieningen de geraamde looptijd inmiddels is verstreken, terwijl de bestemmingsreserves en voorzieningen nog wel aanwezig zijn per 31 december 2009.

Wij adviseren u de nota te actualiseren teneinde een goed inzicht te hebben in de stand van zaken van de bestemmingsreserves, de bestedingsplannen en de verwachte looptijd van de bestemmingsreserves.

Risico's

In aanvulling op de in paragraaf 3.2 Weerstandsvermogen genoemde risico's willen wij u nog wijzen op het volgende risico:

Claims inzake onteigeningsprocedures

De rechtbank heeft bij vonnis de schade voor drie claims vastgesteld op € 626.000 vermeerderd met rente en kosten.

In de jaarrekening zijn deze posten niet opgenomen als nog te betalen. Wel is in de betreffende grondexploitatie een reservering opgenomen voor deze kosten ad € 610.000. Voor de rente en overige kosten is geen reservering opgenomen in de jaarrekening 2009.

3.4 Solvabiliteit

De totale vermogenspositie wordt onder ander tot uitdrukking gebracht door middel van het solvabiliteitspercentage. Dit percentage wordt bepaald door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitscijfers van de verschillende gemeenten in Nederland kunnen niet zonder meer met elkaar worden vergeleken. De noodzakelijke vermogensomvang wordt namelijk bepaald door het risicoprofiel van de organisatie. Risicoprofielen kunnen sterk variëren per gemeente.

In september 2009 is door het College een opinienotitie vastgesteld waarin de mogelijkheden om de solvabiliteit van de gemeente Haarlem zijn beschreven en toegelicht. De nota is uitgebreid besproken in de commissie Bestuur. Op basis van de notitie zal het College voorstellen aan de raad voorleggen.

Het huidige solvabiliteitspercentage voor uw gemeente bedraagt 17,6% (2008: 12,8 %) ten opzichte van het landelijk gemiddelde van 33%. Hiermee willen wij niet aangeven dat uw solvabiliteitspercentage slechter is dan gemiddeld, zoals al gesteld is dit niet zondermeer vergelijkbaar, maar het geeft wel een indicatie.

4 De belangrijkste bevindingen in het kader van de controle van de jaarrekening

4.1 Totstandkoming van de jaarstukken 2009

Jaarrekening

Voor het opstellen van de jaarstukken is door uw organisatie een jaarplanning opgesteld waarin onder meer een tijdspad en een rolverdeling van Middelen & Services, de bedrijfsbureaus van de hoofdafdelingen en concerncontrol, het college, uw Raad en de accountant is opgenomen. Daarnaast is een werkgroep jaarrekening gestart voor het bewaken van het proces en de realisatie van de intern door de gemeente gestelde deadlines en hebben in 2009 een aantal tussentijdse afsluitingen plaatsgevonden.

Uit het vooraf gestelde tijdspad voor de totstandkoming van de jaarrekening blijken de ambities van uw organisatie met betrekking tot een snelle en adequate financiële afsluiting zodat tijdig betrouwbare informatie beschikbaar is over de bedrijfsactiviteiten. Deze ambitieuze planning, de omvangrijke inspanning met betrekking tot interne controle op de rechtmatigheid en de verantwoording inzake specifieke uitkeringen op grond van SiSa en met name GSB III hebben veel gevraagd van uw organisatie.

Wij zijn van mening dat procesmatig de totstandkoming van de jaarrekening goed in gang is gezet en een adequate bewaking en sturing heeft plaatsgevonden.

Ten behoeve van onze controle maken wij bij onze controle gebruik van door u opgestelde documenten met betrekking tot de samenstelling van de balans- en resultaatposten. Deze documenten hebben wij opgevraagd door middel van een 'accounting manual'. Intern is vervolgens de taakverdeling gemaakt inzake de aan te leveren informatie door de bedrijfsbureaus van de hoofdafdelingen, Middelen & Services en concerncontrol binnen uw organisatie.

Ten aanzien van de opgeleverde informatie (specificaties, onderbouwingen, aansluitingen, cijferanalyses etc.) wordt opgemerkt dat deze niet geheel conform het 'accounting manual' zijn aangeleverd. Met betrekking tot balansposten zoals overige en overlopende vorderingen en 'schulden', 'voorzieningen', 'materiële vaste activa', 'reserves', hebben wij veel aanvullende informatie (achteraf) ter onderbouwing op moeten vragen evenals de aansluiting tussen de baten met subadministraties. Dit heeft tot aanvullende werkzaamheden geleid van uw medewerkers én ons controleteam.

Belangrijk is dat de taken en verantwoordelijkheden inzake de totstandkoming van en de interne controle van de jaarrekening beter belegd moeten worden. Met betrekking tot het jaarrekeningtraject 2009 hebben wij vastgesteld dat met name de interne controle van de jaarrekening nog onvoldoende belegd was. Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn de interne controle op de toereikendheid van de onderbouwing met onderliggende documentatie voor wat betreft de in te stellen voorzieningen, de nog op te nemen overlopende posten en memoriaalboekingen.

Naar onze mening zou de externe controle efficiënter kunnen worden uitgevoerd indien voortgaand aan de controle intern afsluitende controlewerkzaamheden hebben plaatsgevonden met betrekking tot de jaarrekening en de beschikbare controle informatie/balansdossiers.

SiSa-bijlage

Daarnaast hebben wij voor wat betreft de uitvoering van de regeling SiSa de nodige ondersteuning geboden aan uw medewerkers om tot een oordeel te kunnen komen over de rechtmatige totstandkoming van de lasten en baten zoals opgenomen in de SiSa-verantwoording, alsmede bij de samenstelling van de SiSa-bijlage. Dit heeft eveneens een extra inzet van zowel de bedrijfsbureaus van de hoofdafdelingen als van ons controleteam tot gevolg gehad. Wij zijn van mening dat ten aanzien van de uitvoering van de regeling SiSa vooralsnog teveel wordt gekozen voor een projectmatige benadering met de focus op controle achteraf.

Verantwoording prestatie-indicatoren GSBIII

In kader van de finale verantwoording van de GSB III subsidies bij de jaarrekening 2009 is in de tweede helft van 2009 door de organisatie met onze ondersteuning hard gewerkt om inzicht te verkrijgen in de stand van zaken met betrekking tot de realisatie van de indicatoren, de betrouwbaarheid van de registratie van deze indicatoren bij derden instellingen en de eigen registratie, de (toereikendheid van de) reeds beschikbare tussentijdse informatie van derden omtrent gerealiseerde prestaties en besteding van de gelden.

De werkzaamheden in 2009 waren voornamelijk gericht op het proces om de gegevens tijdig ten behoeve van de jaarrekening 2009 te verzamelen en de deugdelijkheid daarvan te kunnen vaststellen.

Ondanks het tijdig in gang gezette proces van verzamelen en verkrijgen van deugdelijke gegevens, hebben de werkzaamheden ten behoeve van de jaarrekening nog veel tijd van uw organisatie en van ons gevergd. Waarbij de interne controle op de deugdelijkheid van de ontvangen gegevens onvoldoende was, hebben wij aanvullende werkzaamheden moeten verricht.

4.2 Informatiewaarde van de jaarrekening

De opzet van de jaarstukken is verder verbeterd ten opzichte van vorig jaar. Zo is de informatiewaarde van de beleidsinhoudelijke en financiële informatie verder verbeterd in navolging van de reeds gerealiseerde verbeteringen bij de begroting 2009. De jaarstukken sluiten aan op de begroting 2009.

Over het algemeen kan worden gesteld dat de jaarstukken een goed beeld verschaffen van het (financiële) reilen en zeilen van de gemeente Haarlem. De programmaverantwoording 2009 sluit aan op de begroting 2009 en geeft inzicht in de resultaten over 2009. In de toelichting op de programmaverantwoording is het resultaat nader geanalyseerd.

4.3 Aandachtspunten Audit Commissie

4.3.1 Parkeergelden

In aanvulling op onze bevindingen terzake van de procedures met betrekking tot parkeren in onze managementletter (paragraaf 2.5), merken wij het volgende op.

In de jaarrekening 2009 heeft een afboeking plaatsgevonden van de tussenrekening wisselgeld parkeergarages ad € 118.000 hetgeen tot een last heeft geleid.

Ons is meegedeeld dat de afboeking heeft plaatsgevonden doordat de gemeente- onder meer als gevolg van de uitbesteding aan Brink - geen inzicht meer heeft in de beginstand en eindstand van een parkeerautomaat.

Wij wijzen u op het belang van het verder aanscherpen van de procedures en het op korte termijn opstellen van een werkprogramma van de door het bedrijfsbureau uit te voeren IC werkzaamheden ter beoordeling van de volledigheid van de verantwoorde opbrengsten. Een belangrijke controlemaatregel in het proces is de maandelijkse analyse van de betreffende tussenrekening.

4.3.2 Zelfcontrolerend vermogen van de organisatie

De gemeente Haarlem werkt op een gestructureerde wijze aan de (verdere) verbetering van het zelfcontrolerend vermogen van de organisatie. In onze bestuursrapportage d.d. 16 november 2009 hebben wij in paragraaf nadere aanbevelingen gedaan met betrekking tot de verdere verbetering van de uitvoering van de IC en VIC werkzaamheden.

De uit te voeren interne controle bij de totstandkoming van de tussentijdse informatievoorziening en de jaarrekening vormt naar onze mening tevens onderdeel van het zelfcontrolerend vermogen van de gemeente. Wij zijn van mening dat deze interne controle nog onvoldoende gestructureerd plaats vindt binnen de gemeente Haarlem. Hierdoor is de betrouwbaarheid van de (tussentijdse) informatievoorziening onvoldoende gewaarborgd.

Mede naar aanleiding van de evaluatie van het jaarrekeningtraject 2008 zijn door de gemeente een aantal verbeterpunten vastgesteld voor onder meer de (verbijzonderde) interne controlewerkzaamheden met betrekking tot de jaarrekening en het jaarrekeningdossier. Dit betreffen onder meer het verhogen van de basiskennis voor de uitvoering van deze interne controlemaatregelen inclusief de zichtbare vastlegging hiervan, het nader onderbouwen van memoriaalboekingen met onderliggende stukken en het verbeteren en optimaliseren van de jaarrekeningdossiers.

Wij zijn van mening dat vorengenoemde verbeterpunten nog onvoldoende geïmplementeerd zijn binnen de organisatie.

Zoals reeds eerder gemeld is het van belang dat de taken en verantwoordelijkheden inzake de totstandkoming van en de interne controle van de jaarrekening beter belegd moeten worden. De rol van de afdelingshoofden en de uitvoering van F (financieel) -control dienen te worden versterkt.

Het beheersen van de middelen (personeel, inkoop, organisatie, financiën, automatisering, communicatie) in een organisatie is primair een lijnverantwoordelijkheid. Ook in de gemeente Haarlem is dit bij de gekozen besturingsfilosofie 'integraal management' het geval.

De afdelingshoofden en/of budgethouders (lijnmanagers) worden, bij de uitvoering van de te onderkennen controltaken, ondersteund door het bedrijfsbureau van de afdeling, de R&A medewerkers van Middelen en Services en de contactpersoon bij concerncontrol. De afdelingshoofden en/of budgethouders zijn verantwoordelijk voor het tussentijds en achteraf analyseren en beoordelen van:

- de realisering van het voorgenomen beleid;
- een efficiënte bedrijfsvoering (inclusief de Pioaf - processen);
- de efficiënte inzet van middelen;
- de realisatie van de beoogde (meetbare) prestaties/resultaten in relatie tot de beschikbare financiële middelen.

En het hierover verantwoording afleggen en rapporteren aan de directie, inclusief de balansposities.

Wij hebben geconstateerd dat de verantwoording over de financiële realisatie/ voortgang van het beleid inclusief de onderbouwing/ onderliggende vastlegging van de informatie (F-control) onvoldoende is ingebed in de reguliere processen.

4.4 Getrouwheid

In deze paragraaf geven wij de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen weer naar aanleiding van onze controle op het gebied van de getrouwheid.

4.4.1 Onderhanden werk

Ingevolge de per 14 november 2008 afgesloten koopovereenkomst tussen partijen en voorafgaande besluitvorming door het College, heeft de gemeente een eerste voorschotbetaling van € 17,0 miljoen gedaan voor de aanschaf/verbouw Zijlpoort.

Een en ander op basis van een getekende schuldbekentenis, onder hypothecair zekerheidsrecht op het Zijlpoortcomplex. De voorschotbetaling is rentedragend (6 %). De rente over 2008 (ad € 106.000) is toegevoegd aan de voorschotbetaling.

De rente over het verstrekte voorschot is door de gemeente als last in de exploitatie verantwoord (zijnde 5% - het omslagpercentage -van het voorschot, is € 850.000).

Conform krediet zal de rente tijdens de bouw vanaf de start van de bouw ten laste van het krediet worden gebracht.

Met betrekking tot de voorschotbetaling is BTW in rekening gebracht, die nog niet kan worden verrekend met het BTW compensatiefonds (het betreft een turnkey project, waarbij eerst bij levering de BTW zal kunnen worden verrekend). De BTW vordering ad € 3.230.000 is opgenomen onder de Debiteuren en is rentedragend (6%). Ter voldoening van de vordering is overeengekomen dat ingaande 2010 de huurpenningen op het Zijlpoortcomplex de gemeente toekomen (pandrecht op huurpenningen) en dat de 2e/3e termijn van de termijnbetalingen door de gemeente met de resterende schuld/rente zal worden verrekend. De rentevordering tot eind 2009 ad € 186.000 is opgenomen onder overlopende activa.

Bij het niet doorgaan van het project of het niet kunnen voldoen van de ontwikkelaar aan de overeenkomst loopt de gemeente een risico met betrekking tot de genoemde voorschotten en vorderingen. Een deel van deze risico's is afgedekt door de verkregen zekerheden, waaronder de zekerheidsstelling op het Postkantoor. Volgens interne taxatie bedraagt de executiewaarde van het Postkantoor minimaal € 10,350 miljoen (huidige staat), € 15,1 miljoen in verbouwde staat en € 18,2 miljoen bij maximale huur.

4.4.2 Grondexploitatie

De boekwaarde grondexploitatie in de jaarrekening ultimo 2009 bedraagt € 22,9 miljoen (ultimo 2008 € 24,4 miljoen) en is als volgt opgebouwd.

	€
Niet in exploitatie genomen bouwgronden	6.203
In exploitatie genomen bouwgronden	24.334
Af: Voorziening (toekomstige) verliezen	(7.660)
	<hr/>
	<u>22.877</u>

De resultaten op de grondexploitatie over 2009 bedragen € 1.579 miljoen positief en zijn rechtstreeks verrekend met de Reserve grondexploitatie. De reserve kent als gevolg van deze verwerking het volgende verloop:

	€
Stand reserve 1 januari	898
Dotatie positief resultaat 2009	1.579
Stand reserve 31 december	<u>2.477</u>

Voor een specificatie van het positieve resultaat 2009 ad € 1,579 miljoen verwijzen wij naar paragraaf 3.7.1 van het jaarverslag.

Hierna gaan wij nader in op het onderhanden werk van de grondexploitaties.

Niet in exploitatie genomen bouwgronden

Onder de voorraden in de balans is voor een bedrag van € 6,2 miljoen de niet in exploitatie genomen bouwgronden opgenomen. Voor het complex Houtmarkt 7 (Fietsz'n fabriek) met een boekwaarde van € 4,82 miljoen, is een voorziening getroffen van € 1,4 miljoen. Van het complex Recreatiegebied Haarlem Noord met een boekwaarde van € 1,0 miljoen (2008 € 0,9 miljoen), is inmiddels bekend dat deze grond niet in exploitatie zal worden genomen. In deze situatie dient verantwoording onder de materiële vaste activa plaats te vinden en zal de waardering tegen boekwaarde dan wel lagere marktwaarde plaats dienen te vinden. Ook voor andere gronden binnen deze categorie (Volkstuinen en de Leidsevaart 362) kan dit van toepassing zijn.

Wij adviseren u het College de waardering van niet in exploitatie genomen bouwgronden in 2010 nader te laten analyseren en waar nodig de verantwoordingswijze van de boekwaarde te herzien.

Daarnaast is het gebruikelijk jaarlijks rente toe te voegen aan de boekwaarde van de niet in exploitatie genomen bouwgronden. Wij wijzen u erop dat dit uitsluitend mogelijk is, indien inzicht bestaat in de marktwaarde van het actief. Indien de boekwaarde immers gelijk is aan de marktwaarde dient activering van rente achterwege te blijven.

Wij adviseren u duidelijk spelregels op te zetten ten aanzien van de mogelijkheid tot rente-activering en toe te zien op de naleving daarvan.

In exploitatie genomen bouwgronden

Voor alle in exploitatie genomen gronden is voorzover er sprake is van verwachte verliezen, een voorziening getroffen (Fuca Stadsdelen € 1,965 miljoen, Oostpoort III/Stadion € 1,953 miljoen en Badmintonpad € 2,347 miljoen). Voor de overige complexen worden vooralsnog - op basis geactualiseerde prognose MPG 2010 - positieve of sluitende exploitaties verwacht.

Bij de actualisatie is rekening gehouden met de gevolgen van de economische recessie door aanpassingen van looptijd, opbrengsten en kostencalculaties.

Voor het programma Waarderpolder heeft een winstname van € 3,0 miljoen plaatsgevonden. Een aantal complexen binnen het programma Waarderpolder is afgesloten, de bijstelling van de verwachte opbrengsten en kosten heeft plaatsgevonden door uit te gaan van het 'graszaadscenario'. Dit betekent dat de nog aanwezige negatieve boekwaarde ultimo 2009 voldoende is om de kosten voor het graszaadscenario te betalen (ca. € 5 miljoen).

De (verdere) ontwikkeling van de verschillende programma's en daarbinnen de verschillende grondexploitaties wordt mede als gevolg van de economische omstandigheden gekenmerkt door toenemende onzekerheden. Onzekerheden bestaan ten aanzien van kosten, opbrengsten en looptijd (en daarmee de rentekosten) en lopen uiteen van het niet (volledig) nakomen van (afname)contracten, inschatting van het moment van realisatie van opbrengsten, kostentoeename etc. De ontwikkelingen zijn in de bijstelling van de exploitatie (MPG 2010) door planeconomie naar de best bestaande inzichten verwerkt en met ons besproken.

4.4.3 Vlottende activa

Onder de post vlottende activa is per 31 december 2009 een post opgenomen inzake vorderingen verzelfstandiging Frans Halsmuseum ad € 256.000. Aan deze vordering ligt geen geactualiseerde onderbouwing ten grondslag. De post is grotendeels ontstaan in 2008 en eerder.

Wij hebben deze post als onzekerheid meegenomen bij onze foutenevaluatie in het kader van zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid.

4.4.4 Voorzieningen

Naleving Besluit, Begroting en Verantwoording

Wij hebben geconstateerd dat de door ons ontvangen concept jaarrekening niet op alle aspecten voldeed aan Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Bijvoorbeeld ten aanzien van de verwerking van voorzieningen en investeringsprojecten (activering van onderhoudskosten) hebben wij diverse afwijkingen geconstateerd. De geconstateerde afwijkingen zijn veroorzaakt doordat in de ambtelijke voorbereiding van voorstellen op onderdelen onvoldoende rekening is gehouden met de geldende verslaggevingrichtlijnen. Dit wordt veroorzaakt doordat toetsing aan het BBV nog onvoldoende is ingebed in de werkprocessen op de afdeling planning en control en Financiën. In de definitieve jaarrekening 2009 zijn vorengenoemde correcties uiteindelijk verwerkt.

Het is van belang dat bij de totstandkoming van Raads- en begrotingsvoorstellen meer aandacht wordt besteed aan de juiste toepassing van de BBV. Wij adviseren u de toetsing aan het Besluit Begroting en Verantwoording in te bedden in de bestaande werkprocessen.

Voorziening achterstallig onderhoud archief € 0,9 miljoen

In de jaarrekening is een voorziening opgenomen voor het wegwerken van achterstanden in het archiveren van documenten. In verband met de komende digitalisering van het archief en de aanwezige achterstanden uit de jaren 1991 tot en met 2010 is ten laste van het resultaat 2008 door het College van Burgemeester en Wethouders een voorziening ad € 1.000.000 gevormd. De stand per 31 december 2009 bedraagt € 920.000.

Deze voorziening is globaal onderbouwd op basis van ervaringscijfers van vergelijkbare trajecten in het verleden. Op basis hiervan vragen wij ons af, of deze post niet meer het karakter heeft van een bestemmingsreserve.

Wij hebben deze post als onzekerheid meegenomen bij onze foutenevaluatie in het kader van zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid.

Voorziening rechtspositie raadsleden € 243.000

In de jaarrekening is per 31 december 2009 een voorziening opgenomen voor uitkeringen aan raadsleden ad € 243.000 (per 31 december 2008 € 164.000). De voorziening heeft - conform de verordening 'geldelijke voorzieningen raadsleden, wethouders, commissieleden en fracties'- betrekking op het recht van de raadsleden op een uitkering bij aftreden.

De duur van de uitkering komt overeen met een vierde van de laatste aaneengesloten periode van het lidmaatschap van de raad met een minimum van één maand en een maximum van 24 maanden. De hoogte van uitkering bedraagt het eerste jaar 80% en het tweede jaar 70% van de laatstelijk door het raadslid genoten vergoeding.

Jaarlijks wordt aan deze voorziening € 80.000 gedoteerd.

Bij het bepalen van de benodigde voorziening per 31 december 2009 is een inschatting gemaakt van het aantal vertrekkende raadsleden na de verkiezingen 2010.

Voorziening Organisatiefricties, aanpassing processen en ICT € 3,3 miljoen

Ten laste van het resultaat 2008 is - conform de tweede bestuursrapportage - de voorziening organisatiefricties gevormd ad € 1,0 miljoen. De voorziening is gevormd voor een kwalitatieve verbetering van de dienstverlening, de processen en de geautomatiseerde gegevensverwerking. De afronding van dit project staat gepland voor 2011.

In 2009 is ten laste van het resultaat aanvullend € 3,0 miljoen gedoteerd aan deze voorziening. Hiervan is € 0,9 miljoen in de tweede Berap opgenomen. De onttrekkingen aan deze voorziening in 2009 bedragen € 733.000 en hebben voornamelijk betrekking op overheveling naar opleidingsbudget € 300.000, optimalisatie GFS € 169.000 en inkopen € 125.000.

Voorziening beheer welzijnaccommodaties Dock € 159.000

De voorziening beheer welzijnaccommodaties Dock bedraagt per 31 december 2009 € 159.000 (per 31 december 2008 € 250.000).

Deze voorziening is in 2008 gevormd ter dekking van de incidentele subsidie aan Dock ter dekking van de hogere kosten welke zijn verbonden aan de exploitatie van de accommodaties die de stichting DOCK op verzoek van de gemeente beheert. De subsidies ad € 250.000 zijn in 2009 uitbetaald aan stichting DOCK.

De stand per 31 december 2009 heeft betrekking op het restant bedrag uit de stelpost welzijnswerk. Naar onze mening kwalificeert deze reservering niet als voorziening in het kader van de verslaggevingsvereisten BBV.

Wij hebben deze post als fout meegenomen bij onze foutenevaluatie in het kader van zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid.

Voorziening Grafleges € 0,5 miljoen

De voorziening Grafleges bedraagt per 31 december 2009 € 540.000 (2008 € 447.000). De voorziening is gevormd om van het huidig kasstelsel van afkoopsommen voor onderhoud en huur van graven over te gaan naar het stelsel van baten en lasten.

Aan ons is meegedeeld dat de gewenste omvang van deze voorziening € 2,2 miljoen bedraagt, derhalve € 1,7 miljoen hoger dan in de jaarrekening verantwoord. Na het bereiken van de gewenste omvang zal voor het verantwoorden van de baten inzake afkoopsommen het stelsel van baten en lasten worden gehanteerd.

Wij geven u in overweging de voorziening aan te vullen tot de gewenste omvang.

Voorziening sponsorgelden schouwburg € 0,5 miljoen

Inzake de renovatie van de Stadsschouwburg is gebleken dat de geraamde sponsorinkomsten niet gerealiseerd worden. Op grond hiervan is een voorziening gevormd ad € 0,5 miljoen. De gevormde voorziening is gebaseerd op verslagen van de Stuurgroep Schouwburg en een brief van de Schouwburg. Er is geen verdere documentatie beschikbaar.

Wij hebben deze voorziening als onzekerheid meegenomen in het kader van de getrouwheid en rechtmatigheid.

Voorziening Onderhoud cultuurpodia € 655.000

De voorziening onderhoud cultuurpodia bedraagt per 31 december 2009 € 655.000 (2008: € 0,5 miljoen). De dotatie aan deze voorziening vloeit voort uit een collegebesluit inzake de dekking van de kosten cultuurpodia. Aan deze voorziening ligt geen geactualiseerd onderhoudsplan ten grondslag.

Wij hebben deze voorziening als onzekerheid meegenomen in het kader van de getrouwheid en rechtmatigheid.

Voorziening nog uit te voeren werken ad € 376.000

De voorziening nog uit te voeren werken vertoont ultimo 2009 een saldo van € 376.000 (ultimo 2008 € 536.000). De voorziening heeft betrekking op een mogelijke verplichting inzake de claim geluidsoverlast van het NOVA College. Voor deze claim is reeds in 2001 een voorziening getroffen. Op dit moment bestaat intern geen inzicht in de mate waarin de voorziening nog noodzakelijk wordt geacht. In verband met aanscherping van het BBV dient aan iedere voorziening een geactualiseerde onderbouwing ten grondslag te liggen.

In verband met het ontbreken van een dergelijke onderbouwing hebben wij deze post als onzekerheid meegenomen in het kader van de getrouwheid en rechtmatigheid.

Reservering vrijvallende middelen en rente RBWS ad € 240.000

Per 31 december 2009 bedraagt de voorziening 'vrijvallende middelen RBWS' € 153.000. Daarnaast is onder de overlopende passiva de post 'surplus rente RBWS' opgenomen ad € 87.000; totaal € 240.000. Wij hebben geconstateerd dat aan beide reserveringen geen nadere verplichtingen en/of schulden ten grondslag liggen.

Wij hebben deze post als fout meegenomen bij onze foutenevaluatie in het kader van zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid.

Voorziening Pest- en Dolhuis ad € 622.000

Ten laste van het resultaat over 2009 is de voorziening 'Pest- en Dolhuis' gevormd ad € 622.000. Deze voorziening is gevormd voor achterstallig onderhoud Schotersingel 2-4 (€ 337.000) en herstelkosten als gevolg van schade in verband met Bonte Knaagkever (€ 228.000). Aan de genoemde bedragen ligt geen nadere onderbouwing ten grondslag in de vorm van offertes en/of ervaringsgegevens.

In verband met het ontbreken van een geactualiseerde onderbouwing met onderliggende stukken hebben wij deze post als onzekerheid meegenomen in het kader van de getrouwheid en rechtmatigheid.

Voorziening sanering asbest depot Frans Hals Museum ad € 429.000

De voorziening bedraagt per 31 december 2009 € 429.000 (per 31 december 2008 € 650.000). Met raadsvoorstel 2009/144187 is door uw Raad een krediet beschikbaar gesteld ad € 2,5 miljoen voor de asbestsanering van het Frans Hals Museum. De dekking van dit krediet vindt - conform besluitvorming - plaats vanuit het investeringsplan 2009 - 2014 € 1,9 miljoen (IP-nummer FH.11) en vanuit de gevormde voorziening ad € 0,6 miljoen.

Wij hebben geconstateerd dat intern geen nadere analyse heeft plaatsgevonden van de kosten van de te verrichten werkzaamheden in relatie tot de geldende verslaggevingregels. Volgens de geldende verslaggevingregels kunnen onderhoudskosten en saneringskosten niet geactiveerd worden. Onder de materiële vaste activa zijn de kosten van het vooronderzoek in 2007 geactiveerd (€ 32.000).

Wij geven u in overweging de geraamde kosten van de asbestsanering nader te analyseren en onderhouds- en saneringskosten rechtstreeks ten laste van het resultaat te verantwoorden dan wel de voorziening aan te vullen ter hoogte van de geraamde lasten.

4.4.5 Overlopende passiva

Algemeen

Onder de overlopende passiva is de post opgenomen inzake 'nog te betalen exploitatielasten' ad € 24,8 miljoen opgenomen. Ten opzichte van voorgaande jaren is deze post aanzienlijk opgeschoond. Wij hebben geconstateerd dat in deze post nog een aantal oude posten zijn opgenomen. Daarnaast hebben wij geconstateerd dat de posten nog niet in alle gevallen voldoende zijn onderbouwd door de hoofdafdelingen.

Wij adviseren u de procedures verder aan te scherpen. Daarnaast adviseren wij u om conform de toelichting op overlopende activa, volgend jaar de grote posten van de overlopende passiva in de toelichting op de balans op te nemen.

Wij hebben de volgende specifieke opmerkingen met betrekking tot 'nog te betalen exploitatielasten':

Onzekerheid omtrent de daadwerkelijke verplichting

Daarnaast hebben wij geconstateerd dat met betrekking tot een aantal posten het onvoldoende duidelijk is in hoeverre daadwerkelijk sprake is van een verplichting.

Als het gevolg van het ontbreken van nadere informatie hebben wij deze posten als onzekerheid meegenomen in het kader van de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening.

Deze posten betreffen (x € 1.000):

	2009
	€
Reservering kosten diverse posten inzake Cultuurpodia	200
Reservering verkoopopbrengsten Roemer Visscherplein	85
Tussenrekening belastingenopbrengsten	130
Bijdrage provincie Huiselijk Geweld	92
Diverse reserveringen Wijkzaken	262
	<hr/>
	769
	<hr/>

Fout inzake onttrekking GSB III BDU stadseconomie

Ten onrechte is een bedrag van € 120.000 onttrokken aan de ontvangen subsidies inzake BDU stadseconomie en ten gunste van de exploitatie gebracht (baten). In de SiSa-bijlage is dit bedrag gecorrigeerd (niet rechtmatige besteding).

Als gevolg van vorenstaande zijn de baten te hoog verantwoord (en daarmee het resultaat) en de overlopende passiva te laag. Wij hebben deze post als fout meegenomen in het kader van de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening.

Fout inzake onttrekking Besluit Locatiegebonden subsidies (BLS)

Ten onrechte is een bedrag van € 400.000 onttrokken aan de ontvangen subsidies inzake BLS en ten gunste van de grondexploitatie gebracht (complex 040 Schalkwijk - Nederlandlaan). In de SiSa-bijlage is dit bedrag ten onrechte als besteed opgenomen (niet rechtmatige besteding).

Als gevolg van vorenstaande is de boekwaarde van de grondexploitatie te hoog opgenomen en de overlopende passiva te laag. Wij hebben deze post als fout meegenomen in het kader van de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening.

4.4.6 Kostenplaatsresultaat

Het kostenplaatsresultaat over 2009 bedraagt € 2,88 miljoen (per saldo last). Dit betekent dat feitelijk minder lasten aan gemeentebrede/indirecte kosten ten laste van de programma's zijn verantwoord dan daadwerkelijk gemaakt.

Dit resultaat is beïnvloed door een aantal incidentele lasten met name de dotatie aan de voorziening organisatiefrictiekosten van per saldo € 2,3 miljoen alsmede de dotatie aan de voorziening wachtgeld en boventalligen van € 220.000.

4.4.7 Afschrijvingen

Zoals in de jaarrekening is toegelicht, zijn er in de jaarrekening een aantal (incidentele) extra afschrijvingen als lasten verantwoord:

- Op schoolgebouwen heeft conform resultaatbestemming 2008 een extra afschrijving plaatsgevonden door voor een aantal schoolgebouwen de afschrijvingstermijn terug te brengen van 60 naar 40 jaar. Last € 2,1 miljoen;
- Op de investeringen van de VMBO-school is een bedrag aan waardevermindering op de te verkopen oude schoolgebouwen in mindering gebracht van € 1,25 miljoen. Zijnde het renteverlies op de latere realisatie van de opbrengst uit verkoop;
- Waardevermindering gronden Land Inzicht van € 1,222 miljoen. Zijnde het renteverlies op de verwachte latere realisatie van de opbrengsten uit grondverkoop;
- Waardevermindering sportpark Pim Mulier van € 325.000. Zijnde het renteverlies op de verwachte latere realisatie van de opbrengsten uit de te realiseren commerciële ruimten en garage.

4.5 *Rechtmatigheid*

Naar aanleiding van onze controlewerkzaamheden met betrekking tot de rechtmatigheid geven wij met betrekking tot de onderstaande aspecten onze belangrijkste overige bevindingen en aanbevelingen weer. Deze hebben betrekking op de interne organisatie van het rechtmatigheidsbeheer, de naleving van het voorwaarden criterium bij de diverse significante processen, de begrotingsrechtmatigheid, het misbruik en oneigenlijk gebruik criterium en de niet financiële beheershandelingen.

4.5.1 *Interne organisatie van het rechtmatigheidsbeheer*

Het normenkader is op 5 november 2009 door uw Raad vastgesteld. Het normenkader is intern bij uw gemeente vertaald in een toetsingskader, waarna voor de geïdentificeerde risico's de getroffen beheersmaatregelen in kaart zijn gebracht. De werking van deze maatregelen is met voldoende diepgang getoetst en de uitkomsten hiervan zijn met een duidelijke audit-trail vastgelegd.

Wij constateren vooruitgang in de interne organisatie met betrekking tot de rechtmatigheidscontrole. Zo zijn in de periode november 2009 tot en met februari 2010 aanvullende interne en verbijzonderde interne controlewerkzaamheden uitgevoerd. Wij complimenteren u daarvoor. Rechtmatigheid heeft hoog op de agenda gestaan in de gemeente Haarlem en de noodzakelijke werkzaamheden zijn uitgevoerd.

Wij benadrukken dat blijvende aandacht voor de interne beheersingorganisatie van belang is voor een efficiënte jaarafsluiting en de mogelijkheid biedt om tijdig in te spelen op geconstateerde onregelmatigheden.

In dit kader verwijzen wij verder naar de door ons gedane aanbevelingen in onze managementletter 2009 inzake het versterken van het zelfcontrolerend vermogen van de organisatie.

4.5.2 *Wet, Werk en Bijstand*

WWB Werkdeel, ID banen

Bij de verbijzonderde interne controle op de verstrekte ID banen subsidies is geconstateerd dat voor een bedrag van € 163.734 aan verstrekte subsidies niet is vastgesteld of deze rechtmatig zijn verstrekt. Dit wordt veroorzaakt doordat de subsidie ontvanger de benodigde controle informatie niet tijdig heeft aangeleverd aan de gemeente Haarlem. Wij hebben kennis genomen van de (verbijzonderde) interne controle bevindingen.

Wij hebben dit bedrag als onzekerheid meegenomen in het kader van de getrouwheid en de rechtmatigheid.

Afrekening ID banen 2009

In de jaarrekening zijn de lasten van de ID banen opgenomen op basis van de bevoorschotting in 2009. Voor een deel van de subsidie ontvangers zijn de loonkosten die in aanmerking komen voor de ID banen subsidie voorzien van een accountantsverklaring. Op basis van deze informatie hebben wij vastgesteld dat de werkelijke lasten van de ID banen € 478.000 hoger zijn dan de bevoorschotting. Op basis hiervan is de stand van het WWB Werkdeel € 0,5 miljoen in de jaarrekening te hoog verantwoord per 31 december en de schuld aan de instellingen te laag verantwoord.

WWB Werkdeel, trajecten Work-first

Bij de verbijzonderde interne controle op de verstrekte ID banen subsidies en work-first trajecten is geconstateerd dat voor een bedrag van € 1.255.734 aan verstrekte subsidies/voorschot niet is vastgesteld of deze rechtmatig zijn verstrekt. Dit wordt enerzijds veroorzaakt doordat de subsidie ontvanger de benodigde controle informatie niet tijdig heeft aangeleverd aan de gemeente Haarlem (ID banen € 163.734) en anderzijds doordat de gemeente de getrouwheid en rechtmatigheid van de gedeclareerde kosten niet heeft vastgesteld (work-first trajecten Paswerk € 1.092.000).

Wij hebben dit bedrag als onzekerheid meegenomen in het kader van de getrouwheid en de rechtmatigheid.

4.5.3 WMO eigen bijdrage CAK

De berekening, oplegging en incasso van de inkomensafhankelijke eigen bijdrage in het kader van de huishoudelijke verzorging wordt door het Centraal Administratie Kantoor (CAK) uitgevoerd. Het CAK verstrekt aan de gemeente een totaaloverzicht waarbij maandelijks afstorting plaatsvindt van de geïncasseerde bijdragen. In de jaarrekening van de gemeente is een eigen bijdrage van € 2,1 miljoen verantwoord. Hiervan is per ultimo 2009 daadwerkelijk € 1,3 miljoen ontvangen van het CAK.

Door het ontbreken van inkomensgegevens, is de door het CAK verstrekte informatie ontoereikend voor de gemeente om de juistheid op persoonsniveau en de volledigheid van de eigen bijdragen als geheel vast te kunnen stellen. Volgens de wetgever is de gemeente hiervoor ook niet verantwoordelijk en beschikt de gemeente vanwege privacyregelgeving niet over de inkomensgegevens. De gemeente heeft de onzekerheid inzake de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen toereikend toegelicht in de toelichting op de programma-rekening. Uit dien hoofde is de onzekerheid ten aanzien van de volledigheid van de eigen bijdragen (conform kadernota 2008 Platform rechtmatigheid) door ons niet als controle-verschil meegenomen.

4.5.4 Wet openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde Topinkomens (WOPT)

De gemeente Haarlem heeft in 2008 geen medewerkers waarvan op grond van de WOPT het salaris moet worden vermeld. De vermelding wordt geëist bij een individueel salaris boven € 188.000 (2008: € 181.000) per jaar.

4.5.5 De begrotingsrechtmatigheid

Wij zijn nagegaan of de financiële beheershandelingen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door de Raad geautoriseerde begroting. Wij constateren de volgende overschrijdingen op lastenniveau ten opzichte van de gewijzigde begroting:

(in € x 1.000)	Lasten rekening	Lasten begroting na wijziging	Overschrijding lasten
Programma 3 Zorgzame samenleving:	37.608	34.903	2.705
Programma 4: Maatschappelijke Ontwikkeling	60.073	57.023	3.050
Programma 5: Wonen, Wijken en stedelijke ontwikkeling	62.553	57.416	5.137
Programma 6: Economie, cultuur, toerisme en recreatie	32.411	32.184	227
Programma 7: Werk en inkomen	94.938	92.742	2.196
Programma 9: Kwaliteit fysieke leefomgeving	101.174	81.823	19.351

Deze overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten zijn door het College in de bijlage 5.7 van het jaarverslag toereikend toegelicht.

4.5.6 Niet financiële beheershandelingen

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen. Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf weerstandsvermogen van het jaarverslag. Daarnaast hebben we gericht geïnformeerd naar de lopende procedures waarbij de gemeente betrokken is, teneinde indicaties te verkrijgen over de eventuele risico's op dit vlak. Op grond hiervan beschikken wij niet over aanwijzingen die een nader onderzoek naar de (financiële) gevolgen noodzakelijk maakt.

4.6 Naleving van de verslaggevingsregels

4.6.1 Inleiding

De jaarrekening en het jaarverslag dienen te worden opgemaakt in overeenstemming met het BBV. Wij stelden vast dat de jaarrekening 2009 van uw gemeente geen materiële afwijkingen vertoont ten opzichte van de voorschriften van het BBV. Daarnaast is door ons nagegaan of het jaarverslag de minimale wettelijke voorgeschreven informatie bevat en of de inhoud van dit verslag geen tegenstrijdigheden bevat met de door ons gecontroleerde jaarrekening. Wij hebben vastgesteld dat de inhoud van het jaarverslag niet strijdig is met de jaarrekening. Onderstaand volgen enkele aanbevelingen om blijvend aan het BBV te voldoen.

4.6.2 Interne toets naleving BBV

Met ingang van 1 januari 2004 is voor gemeenten het Besluit Begroting en Verantwoording van toepassing. Daarnaast zijn deze regels de afgelopen jaren verder aangescherpt.

In de door ons ontvangen conceptrapportages hebben wij geconstateerd dat deze niet op alle aspecten voldeden aan dit besluit. Bijvoorbeeld ten aanzien van de verwerking van reserves, voorzieningen en nog te betalen hebben wij diverse afwijkingen geconstateerd. De geconstateerde afwijkingen zijn veroorzaakt doordat in de ambtelijke voorbereiding van voorstellen op onderdelen onvoldoende rekening wordt gehouden met de geldende verslaggevingrichtlijnen. Dit wordt veroorzaakt doordat toetsing aan het BBV nog onvoldoende is ingebed in de werkprocessen binnen de bedrijfsbureaus, Middelen en Services en Concerncontrol.

Wij adviseren u de toetsing aan het Besluit Begroting en Verantwoording in te bedden in de bestaande werkprocessen, zodat een consequente toetsing van begroting- en boekingvoorstellen plaats vindt.

4.7 Single information en Single audit

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2008. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de navolgende specifieke uitkeringen fouten of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden:

- Fout omtrent de rechtmatigheid en getrouwheid van de bestedingen:
 - o Besluit Locatiegebonden subsidies (BLS): Ten onrechte is een bedrag van € 400.000 onttrokken aan de ontvangen subsidies inzake BLS en ten gunste van de grond-exploitatie gebracht.
- Onzekerheden met betrekking tot prestatie-indicatoren GSB III:
 - o Brede doeluitkering Sociaal, Integratie en Veiligheid (SIV) onzekerheid ten aanzien van verantwoorde prestatie-indicatoren: € 936.000;
 - o Investing Stedelijke Vernieuwing (ISV) onzekerheid ten aanzien van verantwoorde prestatie-indicatoren: € 0,0;
 - o Besluit subsidie stadseconomie GSBIII onzekerheid ten aanzien van verantwoorde prestatie-indicatoren: € 4.269.600.

Een toelichting op de onzekerheden met betrekking tot prestatie-indicatoren GSB III is hierna in paragraaf 4.7.2 opgenomen.

- Onzekerheden omtrent de rechtmatigheid en getrouwheid van de bestedingen:
 - o Brede doeluitkering Sociaal, Integratie en Veiligheid (SIV) BDU SIV; onzekerheid omtrent de rechtmatigheid en getrouwheid van de bestedingen tot een bedrag ad € 4,177 miljoen;
 - o Participatiebudget onzekerheid omtrent de rechtmatigheid en getrouwheid van de bestedingen (ID-banen) tot een bedrag ad € 163.734;
 - o Participatiebudget onzekerheid omtrent de rechtmatigheid en getrouwheid van de bestedingen (Workfirst) tot een bedrag ad € 1.092.000;
 - o Regeling Buurt, Onderwijs en sport onzekerheid omtrent de rechtmatigheid en getrouwheid van de bestedingen tot een bedrag ad € 600.000.

In de jaarrekening van de gemeente zijn met betrekking tot bovengenoemde specifieke uitkeringen baten verantwoord. Omdat de rechtmatigheid van de bestedingen nog niet is vastgesteld, is het nog onzeker of de gelden al dan niet terecht als bate zijn verantwoord.

In dit kader hebben wij voor de genoemde specifieke uitkeringen de gerelateerde baten als onzekerheid meegenomen bij de oordeelsvorming over de jaarrekening voor zowel de getrouwheid als rechtmatigheid (met uitzondering van de cofinanciering dagarrangementen).

De bevindingen met betrekking tot bovenstaande regelingen zijn in een tabel opgenomen in bijlage 2. Deze tabel kunt u over laten nemen op het door het Ministerie van BzK verplicht voorgeschreven format 'SiSa-verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen'. Dit format dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli a.s. elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Daarnaast hebben wij in bijlage 2 voor zover van toepassing per regeling onze bevindingen nader toegelicht.

4.7.1 Interne controle op naleving subsidievoorwaarden

Uw gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van een aantal regelingen, dat valt onder SiSa. Wij zijn van mening dat ten aanzien van de uitvoering van de regeling SiSa vooralsnog teveel wordt gekozen voor een projectmatige benadering met de focus op de controle achteraf. Dit heeft als gevolg dat eerst achteraf wordt nagegaan welke informatie dient te worden verstrekt, waar deze informatie voorhanden is en of de verantwoorde kosten passen binnen de geldende wet- en regelgeving. Dit is een tijdrovend proces.

Wij adviseren u de verantwoording inzake specifieke uitkeringen - conform het principe van Single information Single audit te integreren in de verbijzonderde interne controlewerkzaamheden en de planning en controlinstrumentarium binnen uw gemeente.

Hierbij is het van belang dat op korte termijn per regeling een adequate risico-analyse wordt opgesteld en voldoende interne beheersingsmaatregelen worden geïmplementeerd ter waarborging van de rechtmatigheid van de bestedingen van deze regelingen.

Belangrijke aandachtspunten naar onze mening zijn:

- Vastleggen van verantwoordelijkheden binnen uw gemeente;
- Vastleggen van de opzet van de administratieve organisatie en de daarin opgenomen maatregelen van interne controle per regeling;
- Opstellen van een risicoanalyse en beoordelen van de opzet van de beheersingsmaatregelen ter beheersing van de te onderkennen risico's;
- Inventariseren van de te verstrekken informatie;
- Vaststellen of de informatie beschikbaar is;
- Vaststellen van de betrouwbaarheid van de beschikbare informatie door middel van de tussentijdse beoordeling van de interne beheersingsmaatregelen en het toetsen van deze maatregelen;
- Nagaan of er afspraken gemaakt dienen te worden met derden ten behoeve van de benodigde informatie uitwisseling;
- (Tussentijds) Uitvoeren van interne controle op de naleving van de gemaakte afspraken met de derden instellingen.

4.7.2 Verantwoording Groot Stedenbeleid III (GSBIII)

De gemeente dient over de uitvoering van het grotestedenbeleid (GSBII) over de periode 2005 t/m 2009 de eindverantwoording in te dienen. De eindverantwoording vindt - naast verantwoording van de rechtmatige besteding - plaats door verantwoording van de resultaatafspraken over de drie brede doeluitkeringen (BDU Sociaal, Integratie en Veiligheid, BDU Fysiek/ISV-2, BDU Economie).

De gemeente dient de deugdelijke totstandkoming van de verantwoorde GSB - prestaties vast te stellen. De accountant dient de deugdelijke totstandkoming daarvan te beoordelen. Door de gemeente is sinds de zomer 2009 hard gewerkt aan het verzamelen van feitelijke gegevens inzake de verrichte prestaties en informatie inzake de het kunnen vaststellen van de deugdelijke totstandkoming daarvan. Daarbij moet in ogenschouw worden genomen dat de verzameling van gegevens voor 55 prestaties dienden plaats te vinden bij niet alleen de gemeente, maar het merendeel bij uitvoerende/betrokken organisaties. De uitkomst van het proces is dat voor een deel van de verantwoorde prestaties de deugdelijke totstandkoming niet kon worden vastgesteld. Deels is dit onvermijdelijk omdat de meetbaarheid van de prestatie-indicatoren onvoldoende te beoordelen zijn en gegevens niet of onvoldoende zijn aangeleverd door derden-instellingen. Deels kan over de deugdelijke totstandkoming later in de tijd mogelijk nog zekerheid worden verkregen.

Indien er op het moment van opstellen van de jaarrekening 2009 voor de gemeente een onzekerheid over de deugdelijke totstandkoming van de prestaties bestaat, dient de gemeente deze onzekerheid in de toelichting op de SiSa-bijlage op te nemen. Daarbij dient een kwantificering van de onzekere prestaties plaats te vinden aan de gekoppelde rijksbijdrage.

De gemeente Haarlem heeft bij het opmaken van de jaarrekening de bestaande onzekerheden ten aanzien van de deugdelijkheid van de totstandkoming van de prestaties in kader GSB-III toegelicht in de toelichting op de SiSa-bijlage (bijlage 5.7 van het jaarverslag).

De onzekerheden zijn gekwantificeerd en bedragen vooralsnog van € 5,205 miljoen. Dit bij een totale omvang van verkregen subsidies in de periode 2005 - 2009 van circa € 93,525 miljoen. De onzekerheid is door de gemeente toereikend toegelicht. In de accountants-verklaring hebben wij een (niet-verplichte) toelichtende paragraaf opgenomen, waarin wordt verwezen naar de toelichting die de gemeente geeft in de jaarrekening 2009 ten aanzien van de onzekerheid over de aan die prestaties gekoppelde rijksbijdrage.

De onzekerheden ten aanzien van de deugdelijke totstandkoming zijn als volgt bepaald

Brede doeluitkering Sociaal, Integratie en Veiligheid (SIV) onzekerheid ten aanzien van verantwoorde prestatie-indicatoren: € 936.000.

- *Gezond in de stad - rijksbijdrage € 396.750*

Van twee van de drie prestaties is de deugdelijke totstandkoming niet vastgesteld (MOP15).

Tweederde van het bedrag aan rijksbijdrage voor deze prestaties is als onzekerheid over de deugdelijke totstandkoming van de prestatie-indicatoren meegenomen (€ 261.855).

- *Huishoudelijk geweld- rijksbijdrage € 669.000*

Van negen van de tien prestaties is de deugdelijke totstandkoming niet vastgesteld (MOP20).

9/10-deel van het bedrag aan rijksbijdrage voor deze prestaties is als onzekerheid over de deugdelijke totstandkoming van de prestatie-indicatoren meegenomen (€ 602.100).

- *Leefbaarheids-veiligheidsmiddelen - rijksbijdrage € 502.000*

Van 3 van de 21 prestatie is de deugdelijke totstandkoming niet vastgesteld (MOP23a t/m 24).

3/21 van het bedrag aan rijksbijdrage voor deze prestaties is als onzekerheid over de deugdelijke totstandkoming van de prestatie-indicatoren meegenomen (€ 71.685).

Investering Stedelijke Vernieuwing (ISV) onzekerheid ten aanzien van verantwoorde prestatie-indicatoren

Van 2 prestatie is de deugdelijke totstandkoming (deels) niet vastgesteld (MOP 28 en 31). Aan deze prestaties is - voor zover wij hebben kunnen vaststellen - geen rijksbijdrage toegekend. Vooralnog is de onzekerheid voor beide prestaties door de gemeente gekwantificeerd op € 0,0.

Besluit subsidie stadseconomie GSBIII onzekerheid ten aanzien van verantwoorde prestatie-indicatoren: € 4,319 miljoen

Uit de aan ons ten tijde van de controle beschikbaar gestelde informatie kunnen wij voor een 10 van de 11 prestatie-indicatoren (behoudens MOP 45) niet opmaken in hoeverre de verantwoorde prestatie-indicatoren zijn ontleend aan een deugdelijk tot stand gekomen registratie. Aan Mop 45 is een rijksbijdrage gekoppeld van € 50.000. De onzekerheid van de overige prestatie-indicatoren bedraagt € 4.269.600.

De onzekerheden kunnen na het opstellen van de jaarrekening verder afnemen door het verzamelen van gegevens (veelal van derden) en de deugdelijke totstandkoming daarvan (alsnog) vast te stellen.

Daarnaast merken wij op dat de gemeente in bijlage 5.13 van het jaarverslag en in de toelichting op de SiSa-bijlage (Bijlage 5.7 van het jaarverslag) de afwijkingen tussen de afgesproken en gerealiseerde prestatie-afspraken heeft toegelicht. Op basis van deze informatie zal het Rijk bepalen in hoeverre het niet (deels) realiseren van de overeengekomen prestatie-afspraken (deels) is toe te rekenen aan de gemeente. De uitkomst hiervan zal worden meegenomen bij de vaststelling van de rijksbijdrage en/of eventuele nadere verplichtingen en afspraken.

5 Bevindingen in het kader van de bedrijfsvoering

5.1 *Bestuurlijke samenvatting managementletter*

In 2007 is een ontwikkelingstraject gestart gericht op de verbetering van prestatiegerichte sturing en control in de gemeente Haarlem. Dit traject kent een groeipad tot in 2009. De Visie op planning en control is in april 2007 vastgelegd. In deze visie zijn verbetermaatregelen opgenomen die onderverdeeld zijn naar de volgende pijlers: organisatie, processen, instrumenten en rollen en gedrag.

Over de afronding van de verbetermaatregelen wordt periodiek gerapporteerd. Laatstelijk is dat geschiedt in de kadernota. In de visie is een einddoel voor de gemeente vastgesteld waarin het bestuur en de organisatie beter in staat is systematisch te sturen en beheersen doordat:

- De processen van de organisatie inzichtelijk zijn voor de betrokkenen;
- De organisatie doelgericht, doelmatig en doeltreffend werkt aan de realisatie van beleidsdoelstellingen;
- De informatievoorziening aan management en bestuur over producten, inzet van middelen, maatschappelijke effecten relevant, inhoudelijk juist, volledig en op tijd is;
- De bestaande risico's (financieel, maatschappelijk en politiek) inzichtelijk zijn en voldoende worden beheerst door middel van een systeem van risicomanagement.

In de dienstjaren 2008 en 2009 zijn het merendeel van de voorgenomen verbeteracties geïmplementeerd. Wij constateren dat de gemeente Haarlem ook in 2009 belangrijke stappen heeft gezet voor de verbetering van de bedrijfsvoering waaronder:

- De verdere implementatie van uitgangspunten en doelstellingen van de herziene organisatie-opzet;
- Het opstellen van nadere kaders voor projectcontrol en -beheer;
- De verbetering van de managementinformatievoorziening door middel van Qlikview en het implementeren van afsluitprocedures ter waarborging van de betrouwbaarheid van de tussentijdse informatievoorzieningen en een tijdige totstandkoming van de jaarrekening over 2009;
- Het vastleggen van de AO/IC van de processen en het gestructureerd inventariseren en analyseren van de risico's van de gemeente;
- Het verder verbeteren van het zelfcontrolerend vermogen van de organisatie.

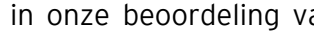
In algemene zin merken wij nog op dat het van belang is dat in een dynamische omgeving er continue aandacht van het management noodzakelijk zal zijn voor de bedrijfsvoering om te waarborgen dat de organisatie in control blijft. Daarbij blijft het - tijdig - inspelen van de organisatie op ontwikkelingen van belang.

Ons beeld van de administratieve organisatie/(verbijzonderde) interne controle

Om u een inzicht te verschaffen in de kwaliteit van de administratieve organisatie van de gemeente Haarlem hebben wij de belangrijkste (significante) processen van de gemeente aan de hand van een aantal criteria beoordeeld en vergeleken met de norm. Hierbij hebben wij de volgende criteria gehanteerd:

- Is het proces beschreven?
- Is de opzet van het proces toereikend?
- Werkt het proces ook daadwerkelijk conform de beschreven opzet?
- Is het proces onderdeel van (verbijzonderde) interne controle?
- Is de interne controle voldoende met betrekking tot getrouwheid en rechtmatigheid?
- Is de managementinformatie uit het proces betrouwbaar en toereikend?
- Zijn voldoende beheersmaatregelen genomen in de applicaties waarvan het proces gebruik maakt?
- Hebben wij vanuit de externe controle bevindingen rondom dit proces?

Onvoldoende	Opzet, bestaan en werking van het proces is op dit moment onvoldoende
Matig	Opzet proces is voldoende, bestaan en werking op dit moment onvoldoende
Matig/Voldoende	Opzet en bestaan proces voldoende, werking proces onvoldoende
Voldoende	Opzet, bestaan en werking voldoende, verbeteringen zijn mogelijk
Ruim voldoende	Opzet, bestaan en werking voldoen aan de daaraan te stellen eisen

Totaaloverzicht significante processen	
Processen	
(Tussentijdse) afsluitprocedures	
Begrotingswijzigingen	
Personeel en salarissen	
Inkoop en aanbesteding	
Tijdschrijven	
Projectbeheer en -control	
Kredietbeheer	
Treasury	
Belastingen	
Bouwvergunningen	
Burgerzaken	
Parkeervergunningen	
Parkeergelden	
Huren en pachten	
Grondexploitatie	
Verstrekken uitkeringen	
WMO	
Subsidies	

Deze tabel geeft in één oogopslag inzicht in onze beoordeling van de (voor onze controle) significante processen.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de **basis** van de significante processen over het algemeen op orde. De opzet van de processen afsluitprocedures en belastingen (informatievoorziening door Cocensus) is ten opzichte van vorig jaar verbeterd. Doordat de additionele beheersmaatregelen nog niet volledig zichtbaar worden vastgelegd hebben wij voorsnog het bestaan en de werking van de AO als onvoldoende gekwalificeerd. Daarnaast vragen wij aandacht voor de processen inkoop en aanbesteding, projectbeheer en -control, kredietbeheer, parkeergelden, subsidieverstrekingen en het verstrekken van uitkeringen. In hoofdstuk 4 wordt hier nader op ingegaan. Voor een deel zijn de processen beschreven (echter beperkt tot 'werk-instructies'), de opzet en werking is in hoofdlijnen toereikend en op het grootste deel van de processen vindt interne en verbijzonderde interne controle in het kader van rechtmatigheid en getrouwheid) plaats.

Ten opzichte van 2008 zijn verbeteringen gerealiseerd bij de processen tussentijdse afsluitprocedures (opzet in 2009 verbeterd), begrotingswijzigingen (procedures in 2009 aangescherpt), tijdschrijven (achterstanden in 2009 grotendeels weggewerkt), projectbeheer en control en kredietbeheer (nadere kaders en procedures in 2009 opgesteld), burgerzaken (procedures in 2009 nader aangescherpt) en WMO (zichtbare beheersmaatregelen in 2009 geïmplementeerd in het proces).

Voor de processen Personeel en salarissen, Inkoop en aanbesteding, huren en pachten, grondexploitatie en subsidies hebben wij de administratieve organisatie ten opzichte van vorig jaar als minder beoordeeld. Dit wordt deels veroorzaakt doordat (een deel van) het proces nog geen onderdeel is geweest van (verbijzonderde) interne controle (inkoop- en aanbestedingsbeleid, huren en pachten, grondexploitatie).

Hoewel in opzet is gewerkt aan de verbetering van subsidies, zijn wij van mening dat de werking in het proces nog onvoldoende zichtbaar is. Dit blijkt met name uit de moeizame totstandkoming van de verantwoording van de prestatie-indicatoren GSBIII enerzijds en de inbedding van SiSa in het proces anderzijds. Met betrekking tot het proces personeel en salarissen zijn een aantal bevindingen naar voren gekomen vanuit de IC-en VIC-werkzaamheden.

6 Informatie uit hoofde van onze functie als controlerend accountant

In onderstaand schema hebben wij een aantal onderwerpen opgenomen die u als gemeenteraad behulpzaam kunnen zijn bij het invullen van uw controlerende rol.

Aandachtsgebied	Mededeling
<p>Algemeen aanvaarde controlestandaarden</p> <p>Onze controle is verricht in overeenstemming met Nederlands recht waaronder het BAPG. Dit betekent dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat. Onderdeel van onze controle is het uitvoeren van een evaluatie van de interne beheersingsmaatregelen teneinde de mate en diepgang van onze testwerkzaamheden te plannen.</p>	<p>Bij de jaarrekening 2009 hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven op het gebied van de getrouwheid en voor wat betreft de rechtmatigheid.</p>
<p>Onderzoek jaarverslag</p> <p>Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 213 lid 3 onder d Gemeentewet dienen wij na te gaan of in het jaarverslag het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening en of overigens het jaarverslag voldoet aan de wettelijke vereisten.</p>	<p>In onze accountantsverklaring is tevens een verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties opgenomen.</p> <p>Van tekortkoningen is ons niets gebleken.</p>
<p>Belangrijke verslaggevingsgrondslagen</p> <p>Wij beoordelen de keuze van en de wijzigingen in belangrijke verslaggevingsgrondslagen en controleren de toepassing van het BBV.</p>	<p>Er hebben zich in 2009 geen belangrijke wijzigingen voorgedaan in de gehanteerde verslaggevingsgrondslagen.</p> <p>De in 2009 doorgevoerde wijzigingen in het BBV zijn, voor zover van toepassing, op toereikende wijze verwerkt.</p>
<p>Onze mening over de gehanteerde waarderingsgrondslagen en naleving van wettelijke bepalingen en richtlijnen voor de financiële verslaggeving</p> <p>Wij bespreken met het college en het management de kwaliteit en niet alleen de aanvaardbaarheid van de gehanteerde waarderingsgrondslagen, de consistente toepassing daarvan alsmede de duidelijkheid en volledigheid van de jaarverslaggeving. In deze bespreking komen tevens zaken aan de orde die een significante invloed hebben op de kwaliteit van de jaarverslaggeving, zoals:</p>	<p>De gekozen waarderingsgrondslagen zijn aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.</p>

Aandachtsgebied	Mededeling
<ul style="list-style-type: none"> – nieuwe of gewijzigde waarderingsgrondslagen; – schattingen, beoordelingen en onzekerheden; – bijzondere transacties; – waarderingsgrondslagen met betrekking tot significante jaarrekeningposten, inclusief het tijdstip waarop transacties plaatsvinden en de periode waarin die worden verantwoord. 	
<p>Verschillen van inzicht met het management over administratieve en verslaggevingskwesties</p>	<p>Er waren geen verschillen van inzicht met het college en het management over de waarderingsgrondslagen, de financiële administratie, de verslaggeving of onze controlewerkzaamheden.</p>
<p>Beoordelingen en schattingen van het management</p> <p>Voor het opstellen van de jaarrekening moeten vaak schattingen worden gemaakt. Bepaalde schattingen zijn van bijzonder belang door hun invloed op de jaarrekening en de waarschijnlijkheid dat toekomstige gebeurtenissen significant afwijken van de verwachtingen van het college en het management.</p> <p>Wij informeren de gemeenteraad en het college omtrent de controleverschillen die wij tijdens onze controle hebben vastgesteld en die naar ons oordeel individueel dan wel gezamenlijk een belangrijke invloed hebben op de financiële verslaggeving.</p>	<p>Wij onderschrijven de schattingen en de wijze waarop deze worden gemaakt door het management en het college.</p> <p>In bijlage 1 zijn de resterende controleverschillen opgenomen geconstateerd tijdens onze controle.</p>
<p>Volledigheid verplichtingen, claims, risico's en garanties</p> <p>De gemeente gaat gedurende een boekjaar tal van transacties aan. Het overgrote deel van deze transacties hebben hun weerslag in de financiële administratie. Een deel van de door uw gemeente in 2009 aangegane transacties heeft geen weerslag in de financiële administratie over 2009, terwijl hieruit wel financiële consequenties kunnen volgen. Als voorbeeld in dit kader noemen wij afgesloten contracten en aansprakelijkheidsstellingen.</p>	<p>Aangezien wij als accountant niet in staat zijn vast te stellen dat alle niet uit de administratie blijkende relevante verplichtingen, risico's en garanties volledig en juist in de jaarrekening zijn verwerkt, hebben wij het college gevraagd schriftelijk te bevestigen dat bij het opmaken van de jaarrekening alle relevante (en bekende) feiten en omstandigheden zijn betrokken.</p>

Aandachtsgebied	Mededeling
<p>Werking van de interne beheersingsmaatregelen (waaronder de continuïteit en betrouwbaarheid) van de geautomatiseerde gegevensverwerking</p> <p>In het kader van de controle van de jaarrekening brengt de accountant verslag uit omtrent zijn bevindingen met betrekking tot de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze controle was niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van het management ontvangen.</p>	<p>De jaarrekeningcontrole heeft geen tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht gebracht.</p> <p>Wij hebben het college in het kader van de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking adviezen gegeven in onze tussentijdse rapportage.</p>
<p>Materiële fouten, fraudes en illegale handelingen</p>	<p>Hoewel hier niet specifiek op gericht, hebben onze controlewerkzaamheden het afgelopen jaar geen materiële fouten, fraudes of andere illegale handelingen, uitgevoerd door het college, het management of andere werknemers, aan het licht gebracht.</p>
<p>Onze onafhankelijkheid</p> <p>Onafhankelijkheid is naast deskundigheid een van de pijlers van onze beroepsuitoefening. Wij hechten aan onze reputatie op het gebied van deskundigheid en onafhankelijkheid.</p> <p>Wij kennen een groot aantal maatregelen, vastgelegd in een continu geactualiseerde database, die de onafhankelijkheid dienen te waarborgen. Periodiek wordt de naleving van interne en externe onafhankelijkheidsvoorschriften beoordeeld, bijvoorbeeld ten aanzien van potentieel conflicterende diensten en de financiële onafhankelijkheid. Onze professionals moeten jaarlijks hun onafhankelijkheid bevestigen.</p>	<p>Wij voldoen op alle punten aan de onafhankelijkheidsregelgeving die op ons van toepassing is.</p>

Bijlagen

Bijlage 1 bij brief d.d. 29 april 2010

Overzicht ongecorrigeerde controleverschillen jaarrekening 2009

Tijdens de uitvoering van onze controlewerkzaamheden worden verschillen verzameld tussen de in de jaarrekening verantwoorde bedragen en de bedragen die naar onze mening zouden moeten worden verantwoord bij juiste toepassing van de relevante grondslagen voor de financiële verslaglegging. Onderstaand is een overzicht gegeven van deze ongecorrigeerde verschillen voor zover deze hoger zijn dan de overeengekomen rapporteringstolerantie.

*Controleverschillen in het kader van de getrouwheid en rechtmatigeheid (bedragen * € 1.000)*

	Fouten	Onzekerheid
	<u> </u>	<u> </u>
Te ontvangen inzake FHM		256
Voorziening achterstallig onderhoud archief		920
Voorziening sponsorgelden schouwburg		500
Voorziening onderhoud cultuurpodia		655
Voorziening uit te voeren werken		376
Voorziening Pest en Dolhuis		622
Voorziening en reservering vrijvallende middelen en rente RBWS	240	
Voorziening DOCK	159	
Verplichtingen overlopende passiva (4.4.5)		769
Te hoge onttrekking verlopende passiva (4.4.5)	120	
Te hoge onttrekking verlopende passiva (4.4.5)	400	
 Bestedingen SiSa:		
- Wet, Werk en Bijstand Werkdeel - ID banen		164
- Wet, Werk en Bijstand Werkdeel - facturen Paswerk		1.092
- Bos impuls		600
- Bestedingen BDU-SIV		4.177
 Totaal controleverschillen in kader van getrouwheid en rechtmatigeheid	<u>919</u>	<u>10.139</u>

Bijlage 2 bij brief d.d. 29 april 2010

SiSa-Bijlage:

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2008	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
4	(ex) Zorgwet voorwaardelijke vergunning tot verblijf (VVTV)	Geen	-	Geen bevindingen
5	Verzameluitkering Justitie	Geen	-	Geen bevindingen
9	Regionale meld- en coördinatiecentra	Geen	-	Geen bevindingen
10C	Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving 2005 - 2008	Geen	-	Geen bevindingen
15	Brede School/ sport-accommodaties	Geen	-	Geen bevindingen
17	Regeling brede scholen 2009	Geen	-	Geen bevindingen
20 A	Nationaal samenwerkingsprogramma luchtkwaliteit	Geen	-	Geen bevindingen
21A	Bodemsanering (exclusief bedrijvenregeling)	Geen	-	Geen bevindingen

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2008	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
22 B	Programma externe veiligheid	Geen	-	Geen bevindingen
23	Subsidiereregeling sanering verkeerslawaaï	Geen	-	Geen bevindingen
24A	Budget investering Ruimtelijke kwaliteit (BIRK)	Geen	-	Geen bevindingen
27	Subsidiereregeling aanpak zwerfafval 2007 - 2009	Geen	-	Geen bevindingen
44B	Besluit Locatiegebonden subsidies	Fout	€ 400.000	Geen besteding. Overboeking naar onderhanden werk zonder bestedingen
46	Subsidiereregeling energiebesparing voor huishoudens met lage inkomens	Geen	-	Geen bevindingen
50A	Investering Stedelijke Vernieuwing (ISV) (prestatie-afspraken)	Onzekerheid	-	Uit de aan ons ten tijde van de controle beschikbaar gestelde informatie kunnen wij niet opmaken in hoeverre voor twee van de verantwoorde prestatie-indicatoren zijn ontleend aan een deugdelijk tot stand gekomen registratie. Voor de bepaling omvang van de hieruit voortvloeiende onzekerheid verwijzen wij naar bijlage 5.7 van het jaarverslag
50A	Investering Stedelijke Vernieuwing (ISV) (bestedingen)	Geen	-	Geen bevindingen

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2008	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
51	Brede doeluitkering Sociaal, Integratie en Veiligheid (SIV) (Prestatie-afspraken)	Onzekerheid	€ 936.000	Uit de aan ons ten tijde van de controle beschikbaar gestelde informatie kunnen wij niet opmaken in hoeverre de verantwoorde prestatie-indicatoren zijn ontleend aan een deugdelijk tot stand gekomen registratie. Voor de omvang van de hieruit voortvloeiende onzekerheid verwijzen wij naar bijlage 5.7 van het jaarverslag.
51	Brede doeluitkering Sociaal, Integratie en Veiligheid (SIV) (bestedingen)	Onzekerheid	€ 4.177.000	Uit de aan ons ten tijde van de controle beschikbaar gestelde informatie kunnen wij niet opmaken in hoeverre deze bestedingen hebben plaatsgevonden binnen de geldende regelgeving.
53	Tijdelijke stimulering woningbouwprojecten 2009	Geen	-	Geen bevindingen
55	Verzameluitkering WWI	Geen	-	Geen bevindingen
59B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer	Geen	-	Geen bevindingen
72	Wet Sociale Werkvoorziening (WSW)	Geen	-	Geen bevindingen

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2008	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
73	Wet Werk en Inkomen Kunstenaars (WWIK)	Geen	-	Geen bevindingen
74	Wet Werk en Bijstand Inkomensdeel	Geen	-	Geen bevindingen
75	IOAW	Geen	-	Geen bevindingen
76	IOAZ	Geen	-	Geen bevindingen
78	Bijstandsverlening zelfstandigen	Geen	-	Geen bevindingen
79	Wet Werkeloosheidsvoorziening (WWV)	Geen	-	Geen bevindingen
82	Participatiebudget	Onzekerheid	€ 163.734	(ID banen) Uit de aan ons ten tijde van de controle beschikbaar gestelde informatie kunnen wij niet opmaken in hoeverre de bestedingen hebben plaatsgevonden binnen de geldende regelgeving.
82	Participatiebudget	Onzekerheid	€ 1.092.000	(Declaraties Paswerk) Uit de aan ons ten tijde van de controle beschikbaar gestelde informatie kunnen wij niet opmaken in hoeverre de bestedingen hebben plaatsgevonden binnen de geldende regelgeving.
83	Schuldhelpverlening	Geen	-	Geen bevindingen

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2008	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
87	Regeling Buurt, Onderwijs en sport	Onzekerheid	€ 600.000	Uit de aan ons ten tijde van de controle beschikbaar gestelde informatie kunnen wij niet opmaken in hoeverre de verantwoorde prestatie-indicatoren zijn ontleend aan een deugdelijk tot stand gekomen registratie.
94	Centra voor Jeugd en Gezin	Geen	-	Geen bevindingen
98	Besluit subsidie stadseconomie GSBIII (prestatie-indicatoren)	Onzekerheid	€ 4.269.600	Uit de aan ons ten tijde van de controle beschikbaar gestelde informatie kunnen wij niet opmaken in hoeverre de verantwoorde prestatie-indicatoren zijn ontleend aan een deugdelijk tot stand gekomen registratie. Voor de omvang van de hieruit voortvloeiende onzekerheid verwijzen wij naar bijlage 5.7 van het jaarverslag
99	Topper regeling	Geen	-	Geen bevindingen

Onderstaand geven wij bij een aantal SiSa-regelingen nadere toelichting omdat er naar onze mening een verhoogd risico aanwezig is dat middelen niet rechtmatig in het kader van de betreffende regeling kunnen zijn besteed.

24A Budget Investeringen Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK)

De gemeente Haarlem heeft van het Ministerie van VROM een subsidie van € 7,9 miljoen beschikt gekregen voor de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. De subsidie heeft betrekking op het complex Spoorzone Stationsplein en Bolwerk. De baten en lasten met betrekking tot onder andere deze subsidie zijn geraamd in de projectopzet van deze grondexploitatie. Onderdeel hiervan is de aankoop c.q. inbreng van de school De Sleutel in dit project. De bestedingsvereisten van deze subsidie zijn breed geformuleerd.

Wij hebben vastgesteld dat het pand nog is verantwoord onder de materiële vaste activa. De gelden zijn conform raadsbesluit gedoteerd aan de voorziening decentralisatie huisvesting-gelden, De leeuwschool.

44B Besluit Locatiegebonden subsidies

Ten onrechte is een bedrag van € 400.000 onttrokken aan de ontvangen subsidies inzake BLS en ten gunste van de grondexploitatie gebracht (complex 040 Schalkwijk - Nederlandlaan). In de SiSa-bijlage is dit bedrag ten onrechte als besteed opgenomen (niet rechtmatige besteding).

50A Investering Stedelijke Vernieuwing (ISV)

Het tijdvak voor de realisatie voor ISV loopt van 2005 tot en met 2009. Dit betekent dat bij de jaarrekening 2009 ook verantwoording moet worden afgelegd over de gerealiseerde prestaties/ prestatie indicatoren, waarna afrekening zal plaatsvinden.

Uit de aan ons ten tijde van de controle beschikbaar gestelde informatie kunnen wij voor een aantal prestatie-indicatoren niet opmaken in hoeverre de verantwoorde prestatie-indicatoren zijn ontleend aan een deugdelijk tot stand gekomen registratie.

Dit betreffen de volgende prestatie-indicatoren:

- MOP28 Aantal omzettingen woningen huur/koop ad 'voorlopig' 3.180;
- MOP31 Toename aantal volledig toegankelijke woningen ad 1.944 (deels).

Door deze onzekerheid omtrent de deugdelijke totstandkoming van de prestatie-indicator bestaat voor de gemeente tevens een onzekerheid over de aan die prestaties gekoppelde rijksbijdrage. In de toelichting op de SiSa-bijlage heeft de gemeente deze onzekerheid nader toegelicht en gekwantificeerd. De onzekerheid wordt door de gemeente geraamd op maximaal € 0,0 miljoen.

51 Brede doeluitkering Sociaal, Inburgering en Veiligheid (BDU SIV)

De ontvangen gelden BDU SIV hebben met name betrekking op de subsidiegelden in het kader van de Maatschappelijk Opvang, Verslavingsbeleid, Vrouwenopvang, OGGZ, de Wet Inburgering (WI), Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB), Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB), leefbaarheids- en veiligheidsmiddelen etc.

Prestaties (deugdelijke totstandkoming)

Het tijdvak voor de realisatie prestatie-afspraken BDU SIV loopt van 2005 tot en met 2009. Dit betekent dat bij de jaarrekening 2009 ook verantwoording moet worden afgelegd over de gerealiseerde prestaties/ prestatie indicatoren, waarna afrekening zal plaatsvinden.

Uit de aan ons ten tijde van de controle beschikbaar gestelde informatie kunnen wij voor een aantal prestatie-indicatoren niet opmaken in hoeverre de verantwoorde prestatie-indicatoren zijn ontleend aan een deugdelijk tot stand gekomen registratie.

Dit betreffen de volgende prestatie-indicatoren:

- MOP15 Van alle kinderen in de JGZ registratie en signalering (100%);
 - Overgewicht 10,5%
 - Obesitas 2,2%
- MOP15 Voor realisatie van doorlopende zorglijn 0-4 en 4-19 jarigen werken van alle JGZ medewerkers medio 2006 volgens een protocol voor signalering en verwijzing;
- MOP20 Samenwerkingsafspraken zijn aanwezig en geactualiseerd;
- MOP 20 Stijging van het aantal incidenten en telefonische contacten bij politie en ASHG in de periode 2008 - 2010 (realisatie 1351);
- MOP20 Daling van het aantal herhaalde incidenten en telefonische contacten bij politie en ASHG in de periode 2008 - 2009;
- MOP20 Aantal gevallen waarbij het geweld is gestopt na vier maanden;
- MOP20 De ketenaanpak is aantoonbaar effectiever in de periode 2008 - 2010;
- MOP20 Preventie en signalering van huiselijk geweld zijn aantoonbaar effectiever in de periode 2008 - 2010;
- MOP20 uitvoering wet tijdelijk huisverbod: - 60 huisverboden per jaar in de regio (realisatie 46);
- MOP20 Sluitende ketensamenwerking inclusief 24 uren crisisinterventie/casemanagement;
- MOP20 Gemiddeld 15 aansluitingen op een persoonlijk beveiligingssysteem (Aware) per jaar (realisatie 32);
- MOP23A vermindering aantal minderjarige verdachten (realisatie 43);
- MOP24h/ 24i vermindering overlast.

Door deze onzekerheid omtrent de deugdelijke totstandkoming van de prestatie-indicator bestaat voor de gemeente tevens een onzekerheid over de aan die prestaties gekoppelde rijksbijdrage. In de toelichting op de SiSa-bijlage heeft de gemeente deze onzekerheid nader toegelicht en gekwantificeerd. De onzekerheid wordt door de gemeente geraamd op maximaal € 936.000.

Besteding (rechtmatigheid)

De ontvangen gelden BDU SIV hebben met name betrekking op de subsidiegelden in het kader van de Maatschappelijk Opvang, Verslavingsbeleid, Vrouwenopvang, OGGZ, de Wet Inburgering (WI), Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB), Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB) etc.

In de SiSa-verantwoording 2009 is een totaal bedrag opgenomen aan bestedingen van € 22,0 miljoen.

Voor een aantal posten hebben wij de rechtmatige besteding niet kunnen vaststellen. Voor deze posten geldt dat wij op basis van de aan ons ten tijde van de controle beschikbaar gestelde informatie niet kunnen opmaken in hoeverre de bestedingen hebben plaatsgevonden binnen de geldende regelgeving. Wij hebben deze posten als onzekerheid opgenomen.

- Onzekerheden bestedingen 2008 € 2.064.000
- Onzekerheden bestedingen 2009 € 2.113.000

Totaal onzekerheid bestedingen € 4.177.000

82 Participatiebudget

Bij de verbijzonderde interne controle op de verstrekte ID banen subsidies is geconstateerd dat voor een bedrag van € 1.255.000 aan verstrekte subsidies/voorschot niet is vastgesteld of deze rechtmatig zijn verstrekt. Dit wordt enerzijds veroorzaakt doordat de subsidie ontvanger de benodigde controle informatie niet tijdig heeft aangeleverd aan de gemeente Haarlem (ID banen € 163.000) en anderzijds doordat de gemeente de getrouwheid en rechtmatigheid van de gedeclareerde kosten niet heeft vastgesteld (workfirst trajecten Paswerk € 1.092.000). Wij hebben kennis genomen van de (verbijzonderde) interne controle bevindingen.

Wij hebben dit bedrag ad € 1.255.000 als onzekerheid meegenomen.

87 Regeling Buurt, Onderwijs en sport (BOS-impuls)

De gemeente heeft over de periode 2005 tot en met 2008 € 600.000 subsidie ontvangen in het kader BOS-impuls voor de projecten "Europawijk/Molenwijk", "Boerhavewijk-Meerwijk" en "Haarlem Oost". De uitvoering van deze projecten is uitbesteed aan de stichting SportSupport Kennemerland.

In de SiSa bijlage 2009 dient de gemeente verantwoording af te leggen over de gerealiseerde activiteiten per beschikking.

Uit de aan ons ten tijde van de controle beschikbaar gestelde informatie kunnen wij voor een de verantwoorde prestatie-indicatoren/activiteiten niet opmaken in hoeverre de verantwoorde prestatie-indicatoren zijn ontleend aan een deugdelijk tot stand gekomen registratie.

Door deze onzekerheid omtrent de deugdelijke totstandkoming van de verantwoorde prestatie-indicator/activiteit bestaat tevens een onzekerheid over de aan die prestaties/activiteiten gekoppelde rijksbijdrage € 600.000.

Wij hebben dit bedrag ad € 600.000 als onzekerheid meegenomen.

98 Besluit subsidie Stadseconomie GSB III

Ook bij deze regeling dienen in 2009 prestatie indicatoren afgerekend te worden. Dit betekent dat bij de jaarrekening 2009 ook verantwoording moet worden afgelegd over de gerealiseerde prestaties/ prestatie indicatoren, waarna afrekening zal plaatsvinden.

Uit de aan ons ten tijde van de controle beschikbaar gestelde informatie kunnen wij voor een aantal prestatie-indicatoren niet opmaken in hoeverre de verantwoorde prestatie-indicatoren zijn ontleend aan een deugdelijk tot stand gekomen registratie.

Dit betreffen de volgende prestatie-indicatoren:

- MOP40 3,5 ha geherstructureerd bedrijventerrein;
- MOP41 nieuw regionaal bedrijventerrein;
- MOP42 minder delicten in wijkwinkelcentra, veiligheidsmaatregelen diverse locaties (minimaal 24%);
- MOP43 minder aangiftes op 1 (binnenstedelijk) bedrijventerrein;
- MOP48 verbetering ondernemingsklimaat;
- MOP 52A 100 nieuwe (door) starters (realisatie 3.658);
- MOP52B toename kleinschalige bedrijfshuisvesting (realisatie 6.564 m2);
- MOP53B structureel 100.000 extra dagbezoeken (realisatie 190.000);
- MOP53A structureel 20.000 extra dagtoeristen (realisatie 66.515);
- MOP50 verbeteren economische bereikbaarheid (verminderen reistijd, realisatie minder dan 1 minuut).

Door deze onzekerheid omtrent de deugdelijke totstandkoming van de prestatie-indicator bestaat voor de gemeente tevens een onzekerheid over de aan die prestaties gekoppelde rijksbijdrage. In de toelichting op de SiSa-bijlage heeft de gemeente deze onzekerheid nader toegelicht en gekwantificeerd. De onzekerheid wordt door de gemeente geraamd op maximaal € 4.269.600.

Reactie op aanbevelingen Ernst & Young bij de jaarrekening 2009

Inleiding

Op 29 april 2010 is het verslag van bevindingen voor de raad van Ernst & Young naar aanleiding van de controle van de jaarrekening 2009 uitgebracht. In dit verslag wordt - zoals gebruikelijk - niet alleen stilgestaan bij de bevindingen van de accountant bij de controle, maar wordt ook een aantal aanbevelingen gedaan.

In de aanbiedingsbrief bij het verslag refereert de accountant aan de tussentijdse controle d.d. 16 november 2009. Daarin zijn de belangrijkste uitkomsten samengevat van de beoordeling van de accountant van de inrichting en het functioneren van de besturing en de beheersing van bedrijfsprocessen. Op basis daarvan zijn aanbevelingen gedaan.

Goedkeurende verklaring

Wij hebben met instemming kennis genomen van het feit dat de accountant een goedkeurende verklaring heeft afgegeven voor zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid van de jaarrekening. Dat betekent dat de jaarrekening 2009 met een redelijke mate van zekerheid geen fouten of onzekerheden bevat die de totaliteit van de voor de jaarrekening gehanteerde goedkeuringstolerantie overschrijden. Voor de goedkeuringstolerantie hanteert Haarlem, als een van de weinige gemeenten¹ een kritische grens 0,5% van de totale lasten (€ 2,3 mln.) en voor de onzekerheden 3% van het balanstotaal (€ 14,0 mln.).

Belangrijkste algemene bevindingen uit het accountantsrapport

- De gemeente dient over de uitvoering van het Grotestedenbeleid (GSBIII) over de periode 2005- t/m 2009 de eindverantwoordelijkheid te dienen en daarbij ook mogelijke onzekerheden aan te geven ten aanzien van de deugdelijkheid van de totstandkoming van de prestaties. Daarbij gaat het om 55 prestaties, waarvan de gegevens in hoofdzaak van de uitvoerende organisaties ontvangen moeten worden. Voor zowel BDU SIV, ISV en Besluit Stadseconomie is een formele onzekerheid door de gemeente is vastgesteld van totaal € 9.375 mio. Dit betreft € 4,177 mln. gerelateerd aan onzekerheden in de financiële verantwoording van prestaties door derden aan de gemeente voor wat betreft SIV en € 5,205 mln. aan onzekerheden gerelateerd aan de deugdelijkheid van de prestaties. Het is de gemeente overigens grotendeels niet verwijtbaar dat de deugdelijkheid nog niet kan worden vastgesteld. De benodigde informatie dient door de uitvoerende organisaties aangeleverd te worden, waarbij vaak ook nog aanvullende eisen aan de kwaliteit van de informatieverstrekking zijn verbonden in de vorm van accountantsverklaringen of een andere wijze van certificering. Derden-instellingen kunnen niet altijd aan die eisen (tijdig) voldoen. Vanuit de ministeries zijn tot op dit moment nog geen richtlijnen uitgevaardigd hoe hiermee moet worden omgegaan. Onzekerheden kunnen overigens nog verminderen als later alsnog de deugdelijkheid van prestaties kan worden aangetoond op basis van aanvullende informatie
- Er is sprake van een toename van de reservepositie ten opzichte van voorgaande jaren met € 35,8 mln. Hieraan liggen voor een gedeelte incidentele oorzaken aan ten grondslag zoals grondverkoop en de verkoop van aandelen NUON. Hoewel de solvabiliteitspositie (de verhouding eigen vermogen gedeeld door het balanstotaal in %) hierdoor eveneens is toegenomen blijft de conclusie dat ten opzichte van de andere gemeenten in Nederland Haarlem een relatief lage solvabiliteit kent. De weerstandspositie van de gemeente wordt voldoende geacht
- Ten aanzien van de bevindingen die voortvloeiden uit de tussentijdse controle over 2009 is het volgende geconstateerd. De organisatie heeft de aanvullende te verrichten werkzaamheden in het kader van de controle van de jaarrekening 2009 over het algemeen op een goede manier opgepakt en uitgewerkt, zoals de (verbijzonderde) interne controlewerkzaamheden en aanvullende werkzaamheden in het kader van SiSa.
- De gemeente ligt op schema voor wat betreft de verdere ontwikkeling en verbetering van de bedrijfsvoering. In 2007 is een ontwikkeltraject gestart gericht op de verbetering van

¹) De meeste gemeenten hanteren de richtlijn voor goedkeuringstolerantie van 1%.

prestatiegerichte sturing en control. In 2008 en 2009 zijn de meeste verbeteracties geïmplementeerd.

- Wel zal de bedrijfsvoering de continue aandacht van het management dienen te houden om te waarborgen dat de organisatie in control blijft.

Wij hebben in het algemeen met instemming kennis genomen van de bovengenoemde positieve bevindingen van de accountant. Dat geldt wat minder voor de bevindingen met betrekking tot het Grotestedenbeleid. Er is op een te laat tijdstip teveel tijd en energie gestoken in het berekenen van onzekerheden, gerelateerd aan de deugdelijkheid van de prestaties, terwijl daar vanuit het rijk geen heldere richtlijnen voor zijn gegeven.

De inspanningen gericht op de prestatiegerichte sturing hebben wel tot de gewenste resultaten geleid. Ook de eindverantwoording van de GSBIII-middelen hebben veel inspanningen gekost, maar heeft geleid tot een financieel voordelige afsluiting, waarbij voor het overgrote gedeelte de prestaties gerealiseerd zijn en deugdelijk onderbouwd.

Paragraafsgewijze opmerkingen

In het verslag van bevindingen wordt naast de bestuurlijke samenvatting (par. 1) verder ingegaan op de controleaanpak (par. 2) de analyse van het resultaat 2009 en de ontwikkeling van de financiële positie per jaareinde 2009 (par. 3), de bevindingen in het kader van de controle (par. 4), de bevindingen in het kader van de bedrijfsvoering (par. 5) en informatie uit hoofde van de functie als controlerend accountant (par. 6).

Analoog aan deze indeling gaan wij nader in op de bevindingen en aanbevelingen van de accountant in de betreffende paragrafen.

Bestuurlijke samenvatting (par 1)

In de samenvatting geeft de accountant niet alleen zijn bevindingen weer over de financiële positie en de informatiewaarde, maar wordt ook aandacht besteed aan de bedrijfsvoering.

Bij het opleveren van een jaarverslag resteren uiteindelijk vaak enige controleverschillen, die niet meer gecorrigeerd worden. Dit is toegestaan voorzover deze verschillen, zowel individueel als gezamenlijk, niet materieel is voor de jaarrekening als geheel. Voorts dienen de nog resterende verschillen onder de goedkeuringstoleranties van 0,5% voor de fouten en 3% voor de onzekerheden gebleven. Wij hebben met instemming kennis genomen dat de accountant instemt met onze visie dat dit geldt voor de geconstateerde controleverschillen.

Wij onderkennen dat er sprake is van een verbetering van de financiële positie van onze gemeente. Dat is ook één van de doelstellingen uit het coalitieakkoord. Dat laat onverlet dat er nog een weg te gaan is en dat vanwege de gevolgen van de verwachte ombuigingen van het Rijk na 2011 een steviger financiële positie vereist is. Wij wijzen in dat kader ook op de constatering van de accountant ten aanzien van de solvabiliteitspositie.

Voor de financiële positie is voorts van belang hoe de reserves en voorzieningen zich verhouden tot de risico's die de gemeente loopt. De accountant constateert dat de gemeente een risico inventarisatie heeft opgesteld, waarbij de risico's systematisch in beeld zijn gebracht en beoordeelt op basis van het risicoprofiel is een weerstandsvermogen benodigd is van € 34,4 miljoen. Wij hebben er kennis van genomen dat de accountant op basis van die uitkomsten de financiële positie voldoende acht.

De accountant constateert dat de jaarrekening een goed inzicht geeft in het gerealiseerde resultaat. Daarnaast wordt goed inzicht gegeven in de over-en onderschrijdingen.

Op basis van de tussentijdse controle heeft de accountant aanbevelingen opgesteld gericht op de bedrijfsvoering. Deze zijn op 2 december nader toegelicht in de audit-commissie. Geconstateerd is dat door de organisatie de aanvullend te verrichten werkzaamheden ten behoeve van de controle van de jaarrekening over het algemeen op een goede manier zijn opgepakt en uitgewerkt. zoals de

(verbijzonderde) interne controlewerkzaamheden en aanvullende werkzaamheden in het kader van SiSa. Wij onderschrijven deze constatering van de accountant. In de jaarrekening 2009 is als onderdeel van de paragraaf bedrijfsvoering een overzicht gegeven van de voortgang van de verbetermaatregelen en het resultaat per ultimo 2009. Dit sluit aan op de hiervoor geconstateerde ontwikkelingen.

Ten aanzien van de door de auditcommissie meegegeven aandachtspunten voor de controle is aangegeven dat het aandachtspunt projectbeheersing en -control goed is opgepakt en dat wordt gewerkt aan een nadere aanscherping van de interne procedures voor wat betreft de controle op de volledigheid van de opbrengsten parkeergelden.

Met betrekking tot de inbedding van SiSa wordt geconstateerd dat de aanbeveling nog nadere aandacht verdient, waarbij de uit te voeren werkzaamheden worden geïntegreerd in het werkplan VIC (verbijzonderde Interne Controle) en de interne controlplannen. Wij onderschrijven deze constatering en werken de aanbeveling in 2010 verder uit.

De accountant is van mening dat Haarlem op een gestructureerde wijze werkt aan de verbetering van het zelfcontrolerende vermogen. Aandachtspunt is nog wel de interne controle bij de samenstelling van de jaarrekening. Wij onderschrijven deze constatering en werken de aanbeveling in 2010 verder uit.

De aanbeveling omtrent de naleving en implementatie van de nota verbonden partijen is onderhanden.

Controle aanpak (par 2)

De reikwijdte van de opdracht tot controle van de jaarrekening 2009 is vastgelegd in het normenkader financiële rechtvaardigheid dat door de raad is vastgesteld.

Analyse resultaat en ontwikkeling financiële positie ultimo 2009 (par 3)

Het saldo van baten en lasten bedraagt € 10,574 miljoen voordelig. Voor een analyse van de belangrijkste afwijkingen wordt verwezen naar de toelichting in het jaarverslag bij de desbetreffende programma's.

De accountant constateert dat de afwijkingen tussen de rekening en begroting in absolute bedragen groot is, maar toegelicht in de programmarekening en geclassificeerd conform de richtlijnen van het platform rechtmatigheid (zie afzonderlijke bijlage in het jaarverslag). Geadviseerd wordt het begrotingsbeheer en betrokkenheid van de budgethouders verder te vergroten. De richtlijnen zijn vastgelegd en duidelijk, maar met name de wijze waarop hiermee wordt omgegaan door de budgethouders kan worden verbeterd. Wij onderkennen de conclusies en zijn in 2009 al gestart met het geven van trainingen en cursussen aan de budgethouders en bedrijfsbureaus. De feitelijke toepassing van de externe en interne regels vindt nog niet consequent plaats en heeft vooral te maken met houding en gedrag. Hier zullen we elkaar op dienen aan te spreken.

Daarnaast zou een vereenvoudiging gerealiseerd kunnen worden als het college wordt gemachtigd om begrotingswijzigingen die budgettair-neutraal zijn (bijv. het ramen van een subsidiebijdrage en het ramen van de besteding daarvan) te ramen. Dit kan worden betrokken bij een actualisatie van onze financiële verordening.

Bevindingen in het kader van de controle van de jaarrekening (par. 4)

4.1 Totstandkoming jaarstukken 2009

Over de *totstandkoming* van de jaarrekening is de accountant van mening dat procesmatig de totstandkoming van de jaarrekening goed in gang is gezet en een adequate bewaking en sturing heeft plaatsgevonden. Ten aanzien van de opgeleverde informatie wordt geconstateerd dat dit niet geheel conform het accounting manual zijn aangeleverd, waardoor veel aanvullende informatie achteraf nog moest worden opgevraagd. Geadviseerd wordt de interne controle beter uit te voeren, met name voor wat betreft de instelling en onderbouwing van voorzieningen overlopende posten en memoriaalboekingen (wordt eveneens geadviseerd in de paragraaf zelfcontrolerend vermogen van de organisatie). Ook de SiSa-verantwoording heeft tot extra externe ondersteuning aanleiding gegeven,

omdat de werkzaamheden nog te weinig in het reguliere bedrijfsvoeringsproces zijn opgenomen en nog teveel als eenmalige projectmatige verantwoording wordt gezien.

Dit wordt door ons onderkend. Wij gaan in 2010 over tot een verdere implementatie van de maandafluitingen, waarvan ook de SiSa-verantwoording deel van gaat uitmaken. De werkgroep jaarrekening zal voort worden gezet als een werkgroep financiële bedrijfsvoering waarin o.m. de voortgang van de processen maandelijks worden getoetst. Op 1 december zal een voor-afsluiting van de administratie plaatsvinden. De voorzieningen de overlopende posten zullen onderbouwd dienen te worden, anders vallen deze vrij. Over deze afsluiting zal afzonderlijk aan de directie worden geadviseerd.

4.2 Informatiewaarde jaarrekening

Over de *informatiewaarde* van de jaarrekening merkt de accountant op dat de opzet verder verbeterd is ten opzichte van vorig jaar er een forse verbetering is gerealiseerd. Over het algemeen verschaffen de jaarstukken een goed beeld van het financieel reilen en zeilen van de gemeente.

4.3. Aandachtspunten Audit Commissie

Voor de *aandachtspunten van de auditcommissie* verwijzen wij naar hetgeen is opgenomen onder de bestuurlijke samenvatting.

4.4. Getrouwheid

In het kader van het *getrouwheidsonderzoek* adviseert de accountant het volgende:

- De waardering van de niet in exploitatie genomen bouwgronden in 2010 nader te laten analyseren en waar nodig de verantwoordingen van de boekwaarde te herzien
- Duidelijke spelregels op te zetten ten aanzien van de mogelijkheid tot renteactivering en toe te zien op naleving daarvan

Deze aanbevelingen nemen wij over.

Voor de aanbevelingen ten aanzien van voorzieningen en de naleving van het Besluit, Begroting en Verantwoording wordt verwezen naar onze reactie met betrekking tot de maandafluitingen.

- Bij de voorziening grafleges wordt geadviseerd de voorziening aan te vullen tot het gewenste bedrag van € 1,2 miljoen. In de Bestuursrapportage-1 van 2010 zal worden voorgesteld hiertoe over te gaan door en de opbrengst van de verkoop van het crematorium hiervoor aan te wenden.

4.5 Rechtmatigheid

In het kader van de rechtmatigheid maakt de accountant een compliment voor de in 2009 uitgevoerde aanvullende interne en verbijzonderde interne controles. Wij nemen met instemming kennis hiervan. In het op te stellen auditplan 2010 wordt hier verder gevolg aan gegeven.

Tenslotte maakt de accountant nog enige specifieke opmerkingen in het kader van de rechtmatigheid:

- In het kader van de Wet Werk en Bijstand worden er een drietal opmerkingen geplaatst:
 - Ten aanzien van het WWB-werkdeel, trajecten work-first wordt geconstateerd dat er onzekerheid bestaat omtrent rechtmatigheid en getrouwheid.
 - WWB werkdeel ID banen. Van een deel van de verstrekte subsidies is niet vastgesteld of deze rechtmatig zijn verstrekt
 - Afrekening ID Banen 2009. Baten en lasten zijn voor een te hoog bedrag verantwoord.

In 2010 zullen er nadere afspraken gemaakt worden dat de gemeente tijdig de getrouwheid en rechtmatigheid van de gedeclareerde kosten van workfirst-trajecten van Paswerk vaststelt.

4.6 Naleving van de verslaggevingsregels

- De accountant geeft met name aanbevelingen omtrent verbeteringen van de naleving van subsidievoorwaarden:

- Interne controle op de naleving subsidievoorwaarden (SiSa)

Vanwege de gekozen projectmatige aanpak wordt pas achteraf nagegaan welke informatie dient te worden verstrekt, waar deze informatie voorhanden is en of de verantwoorde kosten passen binnen de geldende wet-en regelgeving. Daarom wordt geadviseerd dit proces – conform het principe van SiSa-audit - te integreren in de verbijzonderde interne controlewerkzaamheden en het P&C-instrumentarium binnen de gemeenten.

Wij zullen dit betrekken in het nog op te stellen VIC-plan voor 2010.

- Verantwoording Grote Stedenbeleid III

Hiervoor kan worden verwezen naar hetgeen is opgenomen onder de belangrijkste algemene bevindingen uit het accountantsrapport

Bevindingen in het kader van de bedrijfsvoering (par. 5)

De belangrijkste bevindingen zijn al weergegeven bij de algemene bevindingen accountantsrapport. Meer specifiek wordt aandacht gevraagd voor de verdere aanscherping van de processen personeel en salarissen, Inkopen aanbesteding, huren en pachten, grondexploitatie en subsidies. Dit wordt deels veroorzaakt doordat deze processen nog geen onderdeel zijn geweest van (verbijzonderde) interne controle. Voor personeel en salarissen zijn al verbeterpunten geformuleerd vanuit de IC en VIC, Wij nemen de aanbeveling over.

Informatie uit hoofde van onze functie als controlerend accountant (par. 6)

Wij hebben met instemming gelezen dat de onderwerpen die hierbij aan de orde zijn gekomen er geen genoemd zijn waarbij opmerkingen zijn geplaatst, die belemmerend zouden kunnen zijn om de controlerende rol volledig te kunnen uitvoeren.

++++++

Concerncontrol

Retouradres Postbus 511, 2003PB Haarlem

Ernst & Young Accountants
t.a.v. de heer R. Ellermeijer
Antonio Vivaldistraat 150
1083 HP Amsterdam

Datum	27 april 2010
Ons kenmerk	CS/CC/2010/
Contactpersoon	P.C. de Kruijf
Doorkiesnummer	023-5113045
E-mail	pdekrujf@haarlem.nl
Onderwerp	Bevestiging bij de jaarrekening 2009

Geachte heer Ellermeijer

Wij verstrekken deze bevestiging vanwege uw controle van de jaarrekening van de gemeente Haarlem over het boekjaar eindigend op 31 december 2009.

Wij hebben een door ons geïdentificeerd exemplaar van de jaarrekening, alsmede het jaarverslag en de beschikbare overige gegevens, als bijlage bij deze brief gevoegd en geven daarmee uitdrukking aan onze verantwoordelijkheid voor het opmaken van de jaarrekening in overeenstemming met de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening zoals opgenomen in de Gemeentewet en het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening

Naar onze mening geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen en van het resultaat en bevat deze jaarrekening alle toelichtingen die nodig zijn vanwege de wet- en regelgeving waaraan de gemeente is onderworpen. Ons jaarverslag en de overige gegevens zijn opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening zoals opgenomen in de Gemeentewet en het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Met betrekking tot de (totstandkoming van de) in de jaarrekening opgenomen baten en lasten alsmede de balansmutaties erkennen wij onze verantwoordelijkheid voor de naleving van de wet- en regelgeving. In dit kader zijn wij verantwoordelijk voor de implementatie en de werking van de interne beheersingssystemen en maatregelen die zijn ontworpen en getroffen om de naleving van wet- en regelgeving (waaronder provinciale en door de raad vastgestelde verordeningen) en daarmee de rechtmatigheid van het financieel beheer te waarborgen.

In het kader van de rechtmatigheid van het financieel beheer erkennen wij in het bijzonder onze verantwoordelijkheid voor de opzet en de werking van de interne beheersingssystemen om het misbruik en oneigenlijk gebruik van overheidsmiddelen te voorkomen. In dit kader zijn wij verantwoordelijk voor de implementatie en werking van interne controlemaatregelen gericht op uitvoering en naleving van het beleid inzake misbruik en oneigenlijk gebruik (onder meer integriteit). Naar onze mening zijn de baten, lasten en balansmutaties rechtmatig.

Onjuistheden en fraude

Wij erkennen onze verantwoordelijkheid voor het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Wij hebben met u de uitkomst van onze inschatting besproken van het risico dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang zou kunnen bevatten door fraude of door onjuistheden. Wij hebben alle feiten van betekenis vermeld in verband met alle aanwijzingen voor fraude, of beschuldigingen daarvan, waarvan ons bekend is dat ze de gemeente beïnvloed kunnen hebben, inclusief die zijn meegedeeld door werknemers, voormalige werknemers, analisten, regelgevende instanties of derden.

Overige bevestigingen

Om misverstanden te vermijden bevestigen wij een aantal specifieke zaken die wij in het kader van de controle al mondeling of anderszins aan u hebben gemeld. De weergegeven bevestigingen zijn gebaseerd op de ons bekende feiten en op informatie die wij verkregen door navraag bij andere medewerkers van de gemeente met voldoende kennis en ervaring.

Wij bevestigen u dat:

- alle rechten en verplichtingen adequaat zijn verwerkt in de jaarrekening en/of toegelicht, inclusief rechten en verplichtingen die niet uit de balans blijken;
- bijgesloten overzicht van geconstateerde afwijkingen en de invloed daarvan op het beeld van de jaarrekening door ons met u is besproken. Op grond hiervan zien wij geen aanleiding de jaarrekening aan te passen, omdat deze fouten in onze optiek het getrouwe beeld van de jaarrekening niet aantasten; wij geen kennis hebben van andere ongecorrigeerde afwijkingen die groter zijn dan € 115.000 (grensbedrag) of onjuist zijn toegelicht in de jaarrekening;

- ons geen werkelijke of mogelijke overtredingen van wet- en regelgeving bekend zijn, waarmee bij de opstelling van de jaarrekening rekening moet worden gehouden;
- alle informatie aan u is verstrekt, die van belang is voor uw oordeelsvorming over de jaarrekening. Hieronder zijn begrepen:
 - de gehele financiële administratie en alle daaraan gerelateerde gegevens;
 - alle notulen van raadsvergaderingen en raadscommissies en de vergaderingen van het college van burgemeester en wethouders;
 - informatie over besproken zaken en genomen besluiten in raadsvergaderingen en raadscommissies en de vergaderingen van het college van burgemeester en wethouders welke nog niet zijn genotuleerd;
 - mededelingen over alle van belang zijnde gebeurtenissen na balansdatum en informatie die na balansdatum beschikbaar is gekomen; en
 - informatie over eventuele claims en rechtszaken.
 - alle relevante informatie die aan u is verstrekt over alle met ons verbonden partijen en alle transacties met verbonden partijen afdoende, zijn toegelicht in de jaarrekening.
 - in het kader van het Grotestedenbeleid 2005 tot en met 2009 pijler Brede Doeluitkeringen Sociaal, Integratie en Veiligheid (BDU SIV), met het Rijk overeengekomen prestatie-afspraken, heeft de gemeente voor 14 prestatie-indicatoren de deugdelijke totstandkoming niet kunnen aantonen c.q. vast kunnen stellen. De onzekerheid over de aan deze prestaties gekoppelde rijksbijdrage is door ons nader toegelicht in de jaarrekening en bij de SISA bijlage en gekwantificeerd op € 936.000 en kan als volgt worden gespecificeerd:
 - Gezond in de stad (MOP 15); van 2 van de 3 prestatie-indicatoren kon de deugdelijke totstandkoming nog niet worden vastgesteld. De aan deze prestaties gekoppelde rijksbijdrage is door ons gekwantificeerd op € 262.000;
 - Huiselijk Geweld (MOP 20); van 9 van de 10 prestatie-indicatoren kon de deugdelijke totstandkoming nog niet worden vastgesteld. De aan deze prestaties gekoppelde rijksbijdrage is door ons gekwantificeerd op € 602.000;
 - Leefbaarheid en veiligheid (MOP 19, 21 tot en met 24); van 3 van de 21 prestatie-indicatoren kon de deugdelijke totstandkoming nog niet worden vastgesteld. De aan deze prestaties gekoppelde rijksbijdrage is door ons gekwantificeerd op € 72.000;
 - in het kader van het Grotestedenbeleid 2005 tot en met 2009 pijler Brede Doeluitkering Fysiek (ISV2), met het Rijk overeengekomen prestatie-afspraken, heeft de gemeente Haarlem voor twee prestatie-indicatoren (MOP 28, MOP 31) de deugdelijke totstandkoming niet kunnen aantonen c.q. vast kunnen stellen. Aan deze prestaties is – voorzover we hebben kunnen nagaan – geen rijksbijdrage toegerekend en ook niet door de gemeente Haarlem

besteed. Vooral nog is de onzekerheid voor beide prestaties gekwantificeerd op € 0.

- in het kader van het Grotestedenbeleid 2005 tot en met 2009 pijler Brede Doeluitkering BDU Economie, met het Rijk overeengekomen prestatie-afspraken, heeft de gemeente Haarlem voor 10 van de 11 prestatie-indicatoren de deugdelijke totstandkoming niet kunnen aantonen c.q. vast kunnen stellen. Van prestatie Mop 45 is de deugdelijke totstandkoming vastgesteld. Aan deze prestatie is door het Rijk een bedrag gekoppeld van € 50.000. Van de overige prestaties is de deugdelijke totstandkoming (nog) niet vastgesteld. De aan deze prestaties gekoppelde rijksbijdragen hebben wij voorlopig als onzeker aangemerkt. De onzekerheid stellen wij dan ook voorlopig vast op € 4.269.600. De onzekerheid over de aan deze prestaties gekoppelde rijksbijdrage is door ons nader toegelicht in de jaarrekening en bij de SISA bijlage.

Bijlage:

- Jaarrekening, jaarverslag en overige gegevens 2009
- Overzicht van niet gecorrigeerde afwijkingen in de jaarrekening 2009

Gemeente Haarlem

Overzicht van ongecorrigeerde verschillen boekjaar 2009

Tijdens de controle hebben wij fouten en onzekerheden geconstateerd die niet hebben geleid tot een aanpassing van de jaarrekening. De niet gecorrigeerde controleverschillen kunnen als volgt worden samengevat. Hierbij hebben wij alle geconstateerde controleverschillen groter dan € 115.000 gerapporteerd.

Controleverschillen in het kader van de getrouwheid en rechtmatigheid (bedragen * € 1.000)

	Fouten	Onzekerheid
Te ontvangen inzake FHM		256
Voorziening achterstallig onderhoud archief		920
Voorziening sponsorgelden schouwburg		500
Voorziening onderhoud cultuurpodia		655
Voorziening uit te voeren werken		376
Voorziening Pest en Dolhuis		622
Voorziening en reservering vrijvallende middelen en rente RBWS	240	
Voorziening DOCK	159	
Verplichtingen overlopende passiva (4.4.5)		769
Te hoge onttrekking verlopende passiva (4.4.5)	120	
Te hoge onttrekking verlopende passiva (4.4.5)	400	
Bestedingen SISA:		
- Wet, Werk en Bijstand Werkdeel – ID banen		164
- Wet, Werk en Bijstand Werkdeel – facturen Paswerk		1.092
- Bos impuls		600
- Bestedingen BDU-SIV		4.177
Totaal controleverschillen in kader van getrouwheid en rechtmatigheid	919	10.139

Hoogachtend,

Het college van burgemeester en wethouders,

de secretaris,
ing. S.M.M. Borgers,

de burgemeester,
mr. B.B. Schneiders